

LUNDS
UNIVERSITET

INSTITUTIONEN FÖR PSYKOLOGI

12 mäns motiv för och upplevelse av föräldraledighet

C-uppsats

PSY 142, Ht 2003

Handledare: Margot Bengtsson

Författare: Lotta Christofferson

Petra Fallman

ABSTRACT

The qualitative aim of this study is to explore the psychological aspects of the motives and experiences of twelve men in relation to parental leave. The nature and plurality of their subjective experiences are emphasized from a phenomenological perspective.

Data was obtained by inviting fathers to answer questions in writing using self reports. The aim of the questions was to explore how parental leave affected the men's personal development and their relationship with the child and with their partner, as well as to identify any role models. The selection was restricted to fathers that are having, or have recently had, parental leave, and who are located in the southern part of Sweden.

Our main conclusion is that the men's motives for parental leave are driven primarily by their concern for their relationship with the child, although positive consequences emerged in the form of also a more equal relationship with their partner, and a better sense of self value and identity of fatherhood.

Paper will be presented in: Swedish.

Keywords: fatherhood, parental leave, parenthood, equality

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SYFTE/PROBLEMSTÄLLNING	3
TEORI OCH EMPIRISK BAKGRUND.....	5
<i>Faderskapet - en historisk översikt .....</i>	<i>5</i>
Industrialismens genombrott	5
Den industriella högkonjunkturen	7
Den delade föräldraförsäkringen	7
Faderskapet i dag – ideologi och praktik.....	9
<i>Faderskapet i psykologins historia.....</i>	<i>10</i>
<i>Fördelningen av föräldraledigheten och dess orsaker .....</i>	<i>12</i>
<i>Faderskapandet som process och som identitet.....</i>	<i>17</i>
Faderskapandet och medias roll	19
Faderskapandet och den kvinnliga omsorgsnormen	20
Faderskapandet och föräldraidentifikationen	21
<i>Föräldraskap och jämställdhet .....</i>	<i>21</i>
PRECISERAT SYFTE	23
METOD	23
<i>Självrapporten.....</i>	<i>24</i>
<i>Urvalsprocess och generaliserbarhet.....</i>	<i>25</i>
<i>Tillvägagångssätt .....</i>	<i>25</i>
<i>Bortfall.....</i>	<i>26</i>
<i>Etiska samt validitets- och reliabilitetsaspekter.....</i>	<i>26</i>
RESULTAT/ANALYS	29
<i>Bakgrundsfrågor .....</i>	<i>29</i>
<i>Vågrät sammanställning.....</i>	<i>29</i>
SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION	39
<i>Analys av metoden .....</i>	<i>40</i>
SLUTORD.....	42
LITTERATURFÖRTECKNING	43

SYFTE/PROBLEMSTÄLLNING

Faderskap är ett område som berör många andra områden som maskulinitet, mäns identitet och förståelsen av mäns livssammanhang liksom den sociala organisationen av genus. Det är ett område som kontinuerligt utvecklas och förändras och därför också fortlöpande bör undersökas, ifrågasättas och omdefinieras i den vetenskapliga diskursen.

Syftet med vår undersökning är att fokusera de psykologiska aspekterna av mäns motiv för och upplevelse av föräldraledighet, liksom hur föräldraledigheten påverkar den egna personliga utvecklingen samt relationen till barnet och partnern.

Bakgrunden till studien är en relativt nyligen genomförd SIFO-undersökning i Sverige som presenterades av TCO-ordföranden Sture Nordh i DN Debatt den 5 mars 2003 (Nordh, 2003) som visar att yngre män vill ta halva barnledigheten i större utsträckning än äldre fäder. En gästföreläsning under namnet "Fadersrevolutionen" med den norske psykologen Per Are Løkke på Institutionen för psykologi på Lunds Universitet den 13 maj 2003 bidrog också till vårt ökade intresse för ämnet.

Det är näst intill omöjligt att i en studie med intresse för faderskaps- och manlighetsutveckling inte beröra ämnet *jämställdhet*. När jämställdhet diskuteras så innefattar det alltid förhållandet mellan könen. Ibland används begreppet jämställdhet som ett ganska ensidigt angrepp mot män generellt med betoning på bristande insats och ansvar. Vår ståndpunkt i frågan är att jämställdhet också bör ses som en mänskligt individuell rättighet, detta att aktivt och engagerat kunna ta del av hem- och familjesfär. Emellertid går det inte att i en studie som denna helt undvika att belysa de maktstrukturer som skapar och vidmakthåller ojämställdhet eftersom de så starkt influerar rådande faderskaps- och manlighetsnormer.

I sin, inom familjeforskning så högaktuella, avhandling *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenheter av faderskapet* (2001) menar Lars Plantin att det finns god kunskap om hur kulturella förväntningar inverkar på faderskapet, med hänsyn både till föräldraskap och könskonstruktion, men att det saknas kunskap om hur faderskapet påverkar mäns syn på sig själva. Faderskapets yttre karaktäristika är väldokumenterad men "...*det saknas en djupare inblick i mäns olika upplevelser och erfarenheter av föräldraskapet samt hur dessa inre drivkrafter formas i ett intimt samspel med de omgivande förutsättningarna.*" (Plantin, 2001, s 63). Det saknas m a o kunskap i frågor som rör t ex hur faderskapet påverkar

mäns syn på sig själva som män, vilken betydelse män tillskriver sitt föräldraskap inom ramen av det egna livsprojektet, hur faderskapet påverkas av mäns livshistoriska erfarenheter, liksom hur faders upplevelser och uttryck förändras över tid. Det är dessa frågor vi vill fokusera.

Vår avsikt med denna undersökning är inte att värdera informanternas utsagor med hänsyn till om de kan anses vara bra fäder eller ej.

Vi vill redan här i uppsatsens inledning ta tillfället i akt och tacka de män som tagit sin tid i anspråk för att besvara självrapporterna och så generöst delat med sig av sina erfarenheter och upplevelser. Genom sin medverkan bidrar de till en ökad förståelse av faderskapet som en del av mäns livssammanhang.

TEORI OCH EMPIRISK BAKGRUND

Faderskapet - en historisk översikt

Faderskapsidealet har genomgått stora förändringar. Den sociala, kulturella och historiska kontext som anger villkoren och skapar förutsättningar för familjeliv och föräldraskap i dagens Sverige skiljer sig radikalt från förra sekelskiftets. Avsikten är här att ge en övergripande men pga utrymmesbrist begränsad redogörelse för 1900-talets stora samhällsförändringar och den för Sverige unika social-politiska utvecklingen. En utveckling som har bidragit till faderskapsidealets förändringar samt inte minst den svenska föräldraförsäkringens tillkomst och utformning de senaste 30 åren. De två huvudsakliga tidsepoker som redovisas för här är industrialismens genombrott i Sverige kring sekelskiftet samt 1960-talets industriella högkonjunktur då kvinnorna gav sig ut i lönearbetet för att fylla efterfrågan på arbetskraft. Därefter redogörs för de ideal som lett fram till det moderna faderskapet av i dag samt hur det yttrar sig i dagens Sverige.

Industrialismens genombrott

Industrialiseringen kom igång relativt sent i Sverige, under andra hälften av 1800-talet. Det innebar att landet ända in på början av 1900-talet fortfarande var ett bondesamhälle till stor del. Föräldrar och barn sörjde gemensamt för familjens överlevnad men arbetsuppgifterna var könsspecifikt uppdelade. Kvinnorna arbetade i hushållet och männen arbetade på åkern, vilket också innebar en uppdelning mellan betalt och obetalt arbete. Familjen/hushållet var en produktionsenhet i första hand, till för medlemmarnas överlevnad. Faderns funktion var främst att som arbetsintroduktör införliva söner i den manliga arbetsvärlden och fostra dem till arbetsdugliga män. Döttrarna arbetade vid sina mödrars sida. Eftersom hemmet vid denna tid ofta präglades av trångboddhet och hygieniska missförhållande utgjorde det inte den centrala platsen för familjens umgänge eller gemensamma sociala aktiviteter. Man umgicks istället på andra platser som på gårdsplanen eller i andra offentliga uterum. Hemmet var snarare en slags bas som arbetslivet utgick från. Samvaron mellan familje- och hushållsmedlemmar var med andra ord präglad av arbete (Plantin, 2001).

Under framväxten av industrisamhället förlades arbetet utanför hemmet och den vardagliga kontakten försvann. Det hårda fysiska arbete som avkrävdes av industrianställda män innebar att fadern kunde vara borta från hemmet 12 timmar om dagen. Kvinnorna utförde fortfarande hemarbetet trots att många av dem också arbetade inom industrin. Arbetsfördelningen mellan

könen markerades på det sättet ännu mer och balansen mellan föräldrarollerna förändrades. Den nära vardagliga kontakten minskade. Söndagen blev den enda lediga dagen i veckan då familjen umgicks. Fadersnärvaron reducerades till söndagsaktiviteter med familjen som utflykter, promenader och söndagsmiddagar. Vikten av fädernas delaktighet i barnens fritid kom att poängteras vid denna tid, i alla fall de äldre barnens och i synnerhet aktiviteterna med sönerna prioriterades. Mödrarna hade fortfarande ansvaret om de yngre barnen. ”Söndagspappan” kom att präglade fadersidealet och familjebilden i nära tre decennier.

Industrialiseringen innebar inget omedelbart välstånd för Sveriges befolkning. Fattigdomen och misären var utbredd. En rejäl befolkningskris pga av ökad utflyttning och minskad nativitet föranledde den svenska socialpolitiken att fokusera på en rad befolkningspolitiska åtgärder i slutet av 1930-talet i syfte att trygga framtidens välfärd. Olika ekonomiskt stöd utgick till mödrar och barnrika familjer, nybyggnation av bostäder stimulerades och barnavård och barnhälsovård förbättrades. Olika socialpolitiska åtgärder vidtogs för att utöka omsorgen om och skyddet av barnet, vilket bidrog till att barnet vann en alltmer framskjuten position. Politiken blev också med tiden alltmer moderskapsinriktad, där moderskapet betraktades som den primära föräldrarollen medan fadern betraktades som försörjare (Plantin, 2001).

Till denna utveckling hör att demokratin gick mot ett allt större genombrott. Från 1920-talet började reformer för individens frigörelse växa fram i allt snabbare takt. Arbetarrörelsen, kvinnorörelsen, nykterhetsrörelsen, frikyrkorörelsen m fl kämpade med det gemensamma målet att bryta ner auktoriteter som förtryckte människor, vare sig det utövades av arbetsgivare, präster, fäder eller äkta män. Gunhild Kyle beskriver hur de nya reformerna bidrog till att fadersmakten försvagades och att mannen förlorade sin auktoritära make- och fadersroll samtidigt som moderns roll uppvärderades kraftigt. Männen intog nu i stället den alltmer växande och betydande arbetsmarknaden, vilket innebar att mannens möjligheter att ägna sig åt faderskapet drastiskt minskade (Kyle, 2000).

Den fortsatta utbyggnaden av välfärdsstaten under 1950-talet skapade emellertid nya förutsättningar för faderskapet. Lagstadgad arbetstidsförkortning och utökad semester infördes, liksom bättre arbetsförhållanden och moderna maskiner som ersatte det fysiskt tunga arbetet inom industrin. Fädernas frånvaro i familjen hade väckt oro för barnens psykosociala utveckling. I faderslösa familjer menade man att sönerna riskerade att feminiseras av moderns ensamma omsorg. Konsekvenserna av oron hade ingen direkt

genomslagskraft mer än att det efterfrågades ett aktivt faderskap. Även om faderskapet fortfarande innefattade att vara försörjare, var det nu med ett aktivt umgänge med barnen under helger och semester. Söndagspappan ersattes av fritidspappan.

Den industriella högkonjunkturen

I Sverige liksom i många andra länder präglades 1960- och 1970-talet av omvärderingar och uppbrott. Auktoriteter, traditioner och konventioner ifrågasattes och nya samhällsvisioner formulerades. Familjen och dess tidigare organisation där mannens främsta uppgift utgjordes av det ekonomiska försörjandet och kvinnans av moderskapet ansågs förlegat och orättfärdigt. Ökade krav på jämställdhet mellan könen diskuterades och resulterade i en ny jämställdhetslagstiftning som syftade till att öka kvinnors deltagande i yrkeslivet och mäns deltagande i hushålls- och omsorgsarbetet. Kvinnornas återintåg på arbetsmarknaden innebar större ekonomisk självständighet för kvinnorna. Moderskapspolitiken övergavs för en mer samlad familjepolitik. Den tidigare lagstadgade moderskapspenningen ersattes med föräldrapenningen som riktade sig till båda föräldrarna, och som låg till grund för tvåförsörjarfamiljen.

Den delade föräldraförsäkringen

I svensk jämställdhetspolitik betonades en förändring av både kvinnans och mannens roller. Tanken om den dubbla emancipationen fick sitt främsta uttryck i den föräldraförsäkring som trädde i kraft 1974, då de svenska männen blev de första män i världen som gavs rätt till betald ledighet med sina barn. Detta innebar nya förutsättningar för faderskapet. Ett mer vardagsnära faderskap efterlystes som också kunde medföra ökad jämställdhet mellan könen. Signaler visade snart att männens medverkan hade uteblivit. Kritik fördes fram mot den valfrihetstanke som var grundförutsättningen för den pappapolitik som förts. Genom att överlåta valfriheten på familjen (männen) kunde staten fransäga sig ansvaret för jämställdheten, menar Roger Klinth (2002). Det var också tydligt att ambitionen att göra jämställda fäder av de svenska männen inte kunde drivas utan att hamna i konflikt med andra samhällsintressen. Den ekonomiska krisen i Sverige som börjat under 70-talet föranledde svenska industriledare att i mediala utspel gå till direkt angrepp mot de svenska ledighetsdagarna och pappaledigheten i synnerhet. Man benämnde pappaledigheten som ”lyx”, ”egotripp” och en bristande lojalitet mot arbetsgivare.

Vardagspappan blev den nya tidens ideal men möttes inte helt utan kritik eller ironi. Klinth (2002) beskriver i sin avhandling *Att göra pappa med barn* hur pappaledigheten och fädernas ökade delaktighet i omsorgen av barnen omdebatterades på 1980-talet. Det klassiska begreppet ”velourpappa” föddes med ett radioprogram under rubriken ”Velourpapporna – den nya tidens mormödrar”, där en grupp utvecklingspsykologer menade att fadern antagit en ”mammoroll” som utgjorde ett hot mot barnet som kunde få problem med sin könsidentitet. Pappor ska vara pappor och inte leka mammor, menade de. Det visar sig vara först under 1980-talet som det nya idealet får större spridning, dock i en mer ”manlig” tappning än ”velourpappan”, som ofta med löjets skimmer fått utgöra typexempel för det ovanliga. En känd reklambild i media från denna tid förde fram synen av den moderna fadern som en stor och kraftfull man (styrkelyftaren Hoa Hoa Dahlgren) med en liten bebis på armen. ”Mjukispappan” med skägg, sandaler och barnvagn ersattes av en far-och-barnbild där fysisk styrka kombinerades med ömsinhet och kärleksfullhet gentemot det lilla barnet. Faderskapet framställs med otvetydig manlighet, men samtidigt med sensualism, känslighet och sårbarhet.

De mansrörelser som uppstått under 1970-talet, där man bl a diskuterat hur mannen kunde närma sig kvinnliga värden, har utvecklats i nya riktningar där man understryker vikten av att betona sin manlighet. Det handlar inte längre om en ny mansroll, utan om att utveckla och komplettera den traditionella mansrollen. Charlotte Hagström (1999) beskriver hur ett aktivt faderskap uppvärderas på nytt. En ökning i ungdomskriminaliteten resulterar i krav på tydliga referensramar och att fäder fungerar som positiva förebilder för den unga generationen av män. Det nya idealet kring faderns närvaro och funktion visar sig också genom att allt fler fäder deltar i de nyinförda profylaxkurserna som riktar sig till båda föräldrar, liksom vid förlossningarna där de får rollen som ”coach” och stöd för kvinnan under barnafödandet – ett område som exklusivt tillhört kvinnorna tidigare. 1980-talets ”vardagspappa” ska ta del av alla de göromål som familjelivets vardag omfattar, som att handla, laga mat, tvätta kläder, städa, byta blöjor och ta hand om barnen, såväl som att reparera huset eller fixa bilen (Plantin, 2001). Detta nya ideal beskrivs ofta i litteraturen som ett mer ”androgyn” ideal. Dess budskap är att det inte längre finns någon motsättning mellan manlighet och faderskap, och att det inte längre i första hand är i förhållandet till arbetet och i mån av familjeförsörjare som faderskapsidentiteten skapas, utan till familjen och i relationen till barnen. Detta är också den bild som framträder och diskuteras ofta i media under 1990-talet.

Faderskapet i dag – ideologi och praktik

Dagens föräldraskap och faderskap i Sverige har blivit föremål för ett ideologiskt förändringsarbete som verkar för större ansvarstagande för omsorgen om barnen och en ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Både staten och föräldrarna ansvarar i dag för barnens omsorg, och med den socialpolitiska regleringen har staten ett mycket starkare ekonomiskt inflytande över familjelivets organisation. Reproduktionen har blivit en del av det offentliga ansvar. Flera studier visar också att faders syn på arbetsliv och familjeliv är under förändring och att arbetets innebörd och värde för föräldraskapet och den egna uppfattningen förändrats. Dagens fäder upplever ett ökat behov av att delta i det inre familjelivet. Plantins studie (2001) visar också att det bortom de generella beskrivningarna och i ett mindre perspektiv förekommer en bred variation i hur män upplever och formar sitt faderskap. Hagström (1999) redogör t ex i sin studie om föräldraskap och maskulinitet i förändring, att det som förändrats är inte bara förväntningarna på och innebörden av att vara pappa utan också av att vara man, något som måste ses i en social, kulturell och historisk kontext. Faderskapet och förmågan att vara en bra pappa i dag är nödvändiga delar av maskuliniteten, och barn och familj framstår som allt viktigare komponenter. Yngre fäder visar störst attitydförändringar och är mer positivt inställda till ett aktivt och omsorgsinriktat faderskap, än vad äldre generationer män är (Hagström, 1999; Nordh, 2003). Betonandet av närvaro, engagemang och föräldraskapets delade ansvar återkommer gång på gång i Hagströms undersökning. Familjeliv och föräldraskap lyfts fram framför arbetsliv och karriär. Det faktum att arbetsmarknaden också ser annorlunda ut i dag än under t ex 1930-talet innebär att det finns förutsättningar att välja, ändra och eller påbörja en ny karriär. Det leder i sin tur till uppfattningen att det är i familjen det varaktiga meningssammanhanget skapas. I synnerhet är det relationen till barnet som är betydelsefullt, liksom att ha en egen relation till barnet som inte går via den andre föräldern. Dock råder, menar Hagström, många gånger en avsevärd skillnad mellan hur det ”bör vara” och hur det i praktiken är. Inom modern familjeforskning har det också framkommit att det råder asymmetri mellan ideologi och praktik gällande faderskapet - de nya idealen har svårt att vinna genomslagskraft.

När papporna i Hagströms studie talar om engagemang och delaktighet ska det framförallt ses som ett utslag av att det är på värderingsplanet det ägt rum en grundläggande förändring, menar Hagström. Mäns villkor och möjligheter liksom maskulinitetens förändring måste också sättas i relation till hur föräldraskapet organiseras i dag, hur faderskapets betydelse framställs och synen på kvinnors förvärvsarbete.

Tittar man på vad dagens forskningsrapporter och studier visar, intar dagens fäder fortfarande den starkaste försörjningspositionen inom familjen, utför betydligt mindre hushållsarbete och ägnar mindre tid åt omsorgen om barnen än vad kvinnorna gör. Kvinnornas andel av hushållsarbete ökar när paret får barn, vilket inte männens andel gör. Detta är ett mönster som dominerar också i familjer där kvinnan heltidsarbetar och mannen är arbetslös eller föräldraledig. Endast 10 % av de svenska familjehushållen med småbarn eller barn i skolåldern kan anses jämställda ifråga om ett lika fördelat hushållsarbete (SOU 1998:6). Mödrarna arbetar fortfarande oftast deltid och tar ut nästan all föräldraledighet. På så sätt kan man säga att förändringarna av de normer som omger faderskapet är annorlunda från hur det praktiskt organiseras. Det praktiska faderskapet är fortfarande starkt influerat av industrialiseringens struktur där mannens främsta uppgift består i det ekonomiska försörjandet av familjen och kvinnans av moderskapet, trots att kvinnan nu också är lönearbetare.

Faderskapet i psykologins historia

Vetenskap och expertis har varit högst delaktiga i utformandet av köns- och föräldraidentitet. Traditionellt har modern burit den primära omsorgsrollen i psykologin och pappans roll har blivit beskriven ur barnets och mammans perspektiv, i den mån han överhuvudtaget nämnts. Begrepp som *symbios* (modern går in i en känslomässig och praktisk samexistens med barnet) och *monotropi* (spädbarnet anses bara ha behov av att knyta an till en person) har varit vedertagna föreställningar om den specifika kopplingen mellan mor och barn, som till stor del varit avgörande för mödrars och fäders funktioner. Ofta framställs fadern som ”den andre” som kommer utifrån och visar barnet på yttervärlden, utanför den intima relationen mellan mamman och barnet. Per Are Løkke beskriver t ex hur pappor tidigare har blivit direkt avrådda att ge för mycket omsorg eftersom det ansågs skadligt för barnet (Løkke, 2000).

Främst är det psykoanalytisk teori som sedan decennier tillbaka haft avgörande betydelse för förståelsen av hur barn utvecklas. Psykoanalysen, i enlighet med sin grundare Sigmund Freud, gjorde en tydlig distinktion mellan mammans och pappans betydelse för barnets utveckling gällande såväl barndom som senare kontakter med människor. Det ansågs att relationen till modern har långtgående inverkan på barnets personlighetsutveckling och framtida kärleksrelationer, medan pappans inflytande främst är viktigt när barnet är ca 3-5 år gammalt, och då i avseendet barnets könsutveckling. Pappan anses i det sammanhanget vara särskilt betydelsefull i förhållande till sina söner (Gunnar Carlberg, 1994). Efterföljande

psykoanalytiker har förvisso intresserat sig mer för pappans betydelse, men främst genom att hans roll består i att erbjuda mamman känslomässigt och praktiskt stöd under barnets nyföddhetsperiod och senare, när barnet är ca 8-9 månader, genom att han lockar barnet till den ”riktiga” världen utanför symbiosen.

Vikten av de tidiga samspelserfarenheterna är i dag högst aktuella och betonas särskilt av John Bowlby och *Attachment Theory* (Jeremy Holmes, 1993), som utgör en av de mest grundläggande och centrala teorierna inom modern utvecklingspsykologi i dag. Teorin beskriver hur förmågan att uppleva trygghet i relationer grundläggs i den tidiga kontakten mellan föräldrar och barn. Även här betonas emellertid relationen gälla främst mammans och barnets. Pappans roll är indirekt i egenskap av familjens försörjare och som känslomässigt stöd åt mamman - allt för att relationen mamma-barn ska kunna fortskrida i harmoni (Hwang 2000).

I den utvecklingspsykologiska litteraturen talas det således, i synnerhet gällande detta första viktiga skede i barnets levnad, huvudsakligen om symbiosen mellan *mamman* och barnet och den intima samexistensen dem emellan. Förvisso är det mamman som i större delen av världen är den primära vårdgivaren, som spenderar mest tid med barnet och står för den dagliga omvårdnaden av barnet men inget talar egentligen emot att fadern eller någon annan skulle kunna ha rollen som primär vårdnadsgivare.

Först under de senaste årtiondena har faderskapsforskningen genererat en bredare och mer mångfacetterad bild av mäns föräldraskap och dess sociala konstruktion. En ny syn på faderskapet har framträtt, där pappans potential när det gäller att kunna ha en självständig roll i förhållandet med barnet har blivit en uppfattning som beaktas alltmer. Senare forskning har också kunnat ge en bättre bild av de kulturella och strukturella förutsättningarna för faderskapet. Främst är det inom sociologi eller socialpsykologi som man arbetat med att skapa en sammanhållen teoretisk ansats i synen på faderskapet. De dominerande förklaringsmodellerna inom faderskapsforskningen är baserade på symbolisk interaktionism och socialkonstruktivism, där särskilt de socialkonstruktivistiska har en starkt ställning. Dessa betonar särskilt faderskapet som något aktivt som formas i relation med omgivningen och det övriga livet (Plantin, 2001). Grunden för symbolisk interaktionism utgörs framförallt av Georg Herbert Meads teorier om barnets viktigaste utvecklingsfaser, vilka han benämnde ”utveckling i relation till signifikanta och generaliserade andra”. De innefattade utvecklandet av jagmedvetandet - det sociala jaget - då man lär sig betrakta sig själv såsom andra uppfattar

en samt utvecklandet av de generella värderingar och moralregler som finns i den kultur man växer upp med (Mead, 1934).

Bland andra teoretiska perspektiv där faderskapet tolkas utifrån utvecklingsteorier är Erik H Eriksons psykoanalytiskt inspirerade teori om människans psykosociala utveckling (Plantin 2001). Enligt teorin genomgår människans normala identitetsutveckling olika faser som leder från att ta reda på vad man vill göra och vara (identitetsfasen), till vem man vill dela sitt liv med (intimitetsfasen), för att slutligen landa i den stora frågan: vad eller vem kan jag ta hand om till förmån för både mig själv och nästkommande generation (generativiteten)? Om individen, i interaktion med den sociala och kulturella omvärlden, lyckas integrera dessa faser på ett kreativt och fungerande sätt, kommer det att ge henne känslan av att livet (det förflutna, nuet och framtiden) hänger samman. Föräldraskapet och faderskapet är utmärkande för generativitetsfasen och faderskapet betraktas på så sätt som en viktig del av den vuxne mannens identitet. Där psykoanalysen fokuserar på sambandet mellan tidiga barndomsupplevelser och den vuxnes identitetsbildning, anför Erikson, i likhet med interaktionismen, att människan först genomgår en primär identitetsutveckling och senare en sekundär socialisation där hon tillägnar sig speciella färdigheter för att hanterat olika situationer i livet, vilket föräldraskapet är exempel på. Plantin menar att det även kan vara så som konstruktivismen hävdar, att fäder konstruerar sitt faderskap olika beroende på tid och kontext.

Fördelningen av föräldraledigheten och dess orsaker

En stor del av diskussionen om faderskap koncentreras kring mäns uttag av föräldraledighet. Den politiska strävan att uppmuntra män att ta ut föräldraledighet har genom åren tagit sig olika uttryck genom insatser som kampanjer, projekt, arbetsgrupper och dylikt. Dessa insatser är en del av det arbete som förs för att förändra mans- och papparollen. En vanligt förekommande uppfattning i dag är att män *är* föräldralediga, vilket inte stämmer överens med aktuell föräldraledighetsstatistik. Enligt Riksförsäkringsverket tar mammorna ut 80-85 % av föräldraledigheten (RSV, 2003). Detta kan jämföras med motsvarande statistik från SCB 1974 då kvinnornas uttag var hela 100 % och männens följaktligen 0 % (SCB, 2002). Föräldraförsäkringen omfattar emellertid 18 månader i dag, vilket är 3 ggr längre än 1974 då den endast omfattade 6 månader.

Föräldraförsäkringen som funnits sedan 1974 och tillkom för att underlätta kombinationen av arbete och familj utnyttjas med andra ord inte av männen. Några av de mer avgörande

förändringar som tillkommit i Föräldraförsäkringen sedan 1974 är att man 1995 införde ”mamma-/pappamånad”, vilket innebär att vardera föräldern har 30 ”öronmärkta” dagar vilka inte kan överlåtas till den andra. 2002 utökades antalet icke överlåtningsbara dagar mellan föräldrarna till 60 (SCB, 2002). Föräldraförsäkringens regler lyder vidare att om föräldrarna har gemensam vårdnad får mamman respektive pappan sedan 1995 rätt till lika många dagar vardera. Det innebär i dagsläget 240 dagar vardera till kvinnan och mannen. Det finns dock möjlighet att skriva över sina dagar till den andra föräldern med undantag för de 60 dagar vardera som inte är överlåtningsbara.

Vilka argument och orsaker styr då förhandlingarna avseende fördelningen av föräldraledigheten? Lisbeth Bekkengen menar att det inte bara är mellan kvinnor och män som det är skillnad i argument till varför man avstår från föräldraledigheten – det varierar även stort mellan männen (Bekkengen, 2002). Hon konstaterar i sin undersökning att mäns argument för att avstå från föräldraledigheten inte alltid stämmer överens med den egna ”praktiken”, dvs hur man handlar, eller den konkreta erfarenheten av hur andra i omgivningen handlat. Hon kallar argumenten för en diskurs, i betydelsen samtalet eller texten om ett visst fenomen - i det här fallet om mäns föräldraledighet. Diskursen skapas genom att individer, politiker, debattörer, journalister och myndigheter ger uttryck för ”sanningar”, som i själva verket saknar förankring i såväl forskningsresultat som i egna erfarenheter. Varje gång innebörden upprepas reproduceras och förstärks diskursen och förankras i människors medvetande som ett vedertaget faktum om hur verkligheten förhåller sig, som man vid närmare eftertanke inte vet var det härstammar ifrån.

I Bekkengens analys granskas tre områden som man oftast förlägger orsakerna till att man inte använder föräldraledigheten – nämligen kvinnan, ekonomin och arbetet.

Kvinnan

Genom att kvinnan vill vara hemma under hela föräldraledigheten ”hindras” mannen från att utnyttja sina möjligheter. Bekkengen påpekar emellertid att föräldraförsäkringen kräver att mannen överlåter sina dagar på kvinnan för att göra detta möjligt. Det är inte kvinnan som avstår från att skriva över sina dagar på mannen, utan mannen som överlåter sina dagar på kvinnan. Att hårddra argumentet om kvinnan som hinder, innebär att mannen *mot sin vilja* skulle överlåta sina dagar till kvinnan. Bekkengen menar m a o istället att det är i hög grad männens önskemål och behov som är avgörande för fördelningen. Mäns föräldraledighet vilar på valfrihet medan kvinnans vilar på anpassning. Att männen inte utnyttjar sin valfrihet, styr

fördelningen i högre grad än kvinnorna och deras maktpositioner i hemmen. I Bekkengens undersökning förekommer förhandlingar och diskussioner enbart i de par där männen öppet ger uttryck för att vilja ha en del av föräldraledigheten. Dessutom verkade mannens föräldraledighet ha lite med kvinnans önskemål att göra. Det verkade heller inte ha varit ett önskemål som uppstod med faderskapet utan snarare något som mannen bestämt sig för långt före han träffade den partner han fått barn med. För de resterande paren kom aldrig frågan upp på dagordningen, utan det togs för givet att kvinnan är den av föräldrarna som ska vara hemma.

Ekonomi

Att avstå från föräldraledigheten för att det inte är ekonomiskt försvarbart är ett annat tungt vägande argument. Mannen har ofta högre inkomst än kvinnan. Bekkengens studie ger överraskande resultat på den punkten, eftersom de par hon intervjuade inte hade diskuterat fördelningen av föräldraledigheten utifrån ekonomiskt ställningstagande. Detta trots att det fanns en hög variation i inkomst inom de par som undersöktes liksom att det fanns par där kvinnan tjänade mer än mannen. Dessutom visar det sig att det är i de föräldrapar där man delar på föräldraledigheten i störst omfattning, som inkomstskillnaderna är störst. Detta oavsett om det är kvinnan eller mannen som tjänar mest. Det finns däremot en mycket starkt *föreställning* om att det är ekonomin som styr mäns och kvinnors uttag av föräldraledighet, inte minst i den politiska debatten om att t ex höja taket i föräldraförsäkringen.

De ekonomiska argumenten ger skäl att ställa sig en rad frågor, menar Bekkengen, som t ex i hur hög grad det offentliga samtalet påverkar svaret som de intervjuade ger, när frågan är inriktad på de ekonomiska villkoren, eller hur många familjer det egentligen rör sig om, där nyblivna fäder får sin inkomst sänkt med för nuvarande 20 %. Bekkengens poäng är, att även om de ekonomiska argumenten kan framstå som logiska och rationella, finns det anledning att fråga om det medvetet eller omedvetet är lättare att ta till dessa argument än att synliggöra normer och villkor för mäns föräldraskap som inte alltid ligger i linje med den starka jämställdhetsdiskurs som finns i Sverige. De ekonomiska argumenten kommer sannolikt att finnas kvar tills kvinnor och män har lika lön.

Arbetet

Vilken typ av arbetsrelaterade problem som uppstår beror i hög grad på vilken typ av arbete den aktuella föräldern har, menar Bekkengen och ger exempel. Är arbetet *kollektivbaserat*, dvs att arbetsgivaren fördelar den föräldralediges arbetsuppgifter på övriga anställda eller

anställer en vikare, kan negativa reaktioner uppstå från arbetskamraterna men arbetsgivaren får sina produkter eller tjänster utförda utan större problem. Att ha ett *individbaserat* arbete innebär emellertid en specialkompetens som det blir arbetsledningens bekymmer att ersätta. De negativa reaktionerna kan då i högre grad komma från arbetsgivaren än från arbetskamraterna som normalt inte berörs av den föräldralediges arbetsområde. Är arbetet *teambaserat*, t ex genom att man utför arbetet i projekt kan däremot både arbetsledning och arbetskamrater bli berörda, eftersom det innebär att man både har en hög kompetens och också är beroende av de andra i projektet för att kunna utföra sitt arbete. Ytterligare en situation handlar om egenföretagaren som kan få svårt att upprätthålla sin verksamhet under en längre frånvaroperiod. Dessa villkor är dock inte på något sätt specifika för män utan gäller även för kvinnor i samband med föräldraledighet. Emellertid gav Bekkengens studie resultatet att en planerad och/eller utnyttjad föräldraledighet inte gav något större upphov till negativa reaktioner på arbetsplatserna. Hon menar också att man måste skilja på problem och konkreta hinder. Problem uppstår så gott som alltid på en arbetsplats, i mindre eller högre grad, eftersom föräldraledigheten leder till en arbetskraftsbrist på arbetsplatsen. ”*Men i samma ögonblick som det uppstår flera handlingsalternativ transformeras identifierade problem till hinder.*” (Bekkengen, 2002, s 184). Ett hinder blir de först när man *kan* välja bort föräldraledigheten, d v s när det finns handlingsalternativ. För fäder finns ett större antal handlingsalternativ eftersom de på ett helt annat sätt än kvinnor kan välja om, hur länge och när de ska vara föräldralediga. Det finns också olika förväntningar på kvinnor och män, som t ex att en kvinna löper risk att ifrågasättas både som kvinna och förälder om hon väljer bort att vara hemma med sitt barn. Det riktas i dag förväntningar även mot män om att de ska vara föräldralediga, men risken är liten att de skulle betraktas som dåliga föräldrar om de valde att avstå (Bekkengen, 2002).

I RFVs undersökning ”Kvinnor ovilliga att dela lika” (RFV, 2003) uppger de par som tillfrågats om sin fördelning av föräldraledigheten, att det i många fall var ekonomin, kvinnans vilja att vara hemma större delen av ledigheten samt mannens arbete som styrde. Ett intressant resultat som också styr mot en sned fördelning, är att många mammor (en fjärdedel) fick bestämma fördelningen av ledigheten. Vid en jämförelse är det värt att poängtera att Bekkengens undersökning är gjord på ett litet antal informanter och RFVs på ett betydligt större, men att RFV inte kunnat gå på djupet i frågorna som Bekkengen gjort i sin undersökning.

Øystein Gullvåg Holter & Helene Aarseths material rymmer ytterligare skäl till valet av föräldraledighet i den skandinaviska kontexten. Tre fjärdedelar av de män som ingick i Holter & Aarseths studie i Norge poängterade att det varit *deras* val att vara hemma med barnet. Holter & Aarseth anger fyra huvudteman som motiverar fäder till en ökad samvaro med sina barn. Motiven rör barnets kontaktbehov, fädernas behov av att själva utvecklas, en strävan att göra upp med egna fäder samt att kvinnan vill att mannen tar större del i barnen (Holter & Aarseth, 1994).

Motsägelser mellan ideologi och praktik, som att tycka att det i vardagen och arbetslivet ska råda jämställdhet men sedan inte agera därefter, är något som paren i Plantins undersökning som helhet sällan talar om. Istället fogar de sig i systemet och orättvisorna utgör på så vis grund för meningsskapande. Plantin belyser i sin avhandling hur en majoritet av informanterna säger sig vara nöjda med fördelningen av familjegöromålen trots att fördelningen tenderar att var både könsspecifik och sakna flexibilitet. Förutsättningar och förväntningar på t ex fördelningen av föräldraledigheten vävs samman till en överenskommelse där ojämlikheten ses som en fördel för paret eller familjen som helhet. Även om män generellt profiterar av omgivande maktstrukturer som ger högre lön, en mer flexibel arbetssituation, högre maktposition i arbetet samt högre tjänstgöringsgrad trots lika utbildning, så behöver det alltså inte innebära att kvinnor i sin tur inte vidmakthåller den typen av verklighetskonstruktion just med anledning av att den kan tyckas vinstgivande ur ett familjeperspektiv. Den meningsskapande processen syftar alltså till att främja *det gemensamma familjemålet*.

När det gäller det mellan mödrar och fäder fortfarande så skeva uttaget av föräldraledighet uppger de föräldrapar som ingår som informanter i Plantins avhandling tre huvudförklaringar, som skiljer sig från de av Bekkengen föregående nämnda (kvinnan, ekonomin och arbetet). Den första är att modern förväntas ägna mycket tid åt barnet medan fadern i sin tur ägnar tid åt att lära känna barnet under tiden han tar sitt försörjningsansvar. Förväntningarna är dels kvinnans och mannens egna på moderskapet respektive faderskapet men också samhällets. Faderskapet upplevs vara interaktivt på så sätt att det aktualiseras först efter spädbarnstiden. Det andra huvudsakliga skälet som uppges rör känslan av en ömsesidig delaktighet i familjen och man tycker sig bägge ta hand om barnen men på olika sätt. Gemensamheten skapar meningen med agerandet. Tredje motivet som anförs av paren är baserat på tidsmässig och ekonomisk grund. Den patriarkala kulturen är en absolut förutsättning för detta argument. Föräldraren tycker sig därför förlora minst på att modern är hemma med barnet medan

fadern arbetar. Plantins empiri visar dock att om det var dessa maktstrukturer som höll männen borta från hemmet vid förhandlingarna om fördelning av föräldraledigheten så är det, efter spädbarnstiden, istället fäderna som oftare stannar hemma när barnen är kortvarigt sjuka. En aspekt som möjliggör detta är fädernas mer flexibla arbetstider. Således drar familjen på nytt fördel av de strukturer som ger mannen en överordnad maktposition (Plantin, 2001). Statistiken pekar också i riktning med Plantins resonemang. Männens uttag av föräldraledighet var 1974 0 %, medan uttaget av tillfällig föräldrapenning samma år var 31 % av ersättningsdagarna. 2001 har uttaget av föräldraledighet ökat till 15 %, medan tillfällig föräldraledighet utgör 43 % (SCB 2002).

Det finns även enligt andra forskare en tydlig problematik när det gäller i vilken grad pappor omsätter ideologisk teori i praktik. Viljan att hänga med i ”karriär-racet” eller behovet av en tjockare plånbok kan kollidera med omsättandet av praktiska pappahandlingar, menar Gunnarsson. *”Kanske rollförändringsviljan inskränker sig till att vilja vara en mer aktiv pappa, medan andra delar av mansidentiteten inte är mogen för motsvarande förändringar. Forskningen tyder på att så är fallet.”* (Gunnarsson, 2000, s 89).

Faderskapandet som process och som identitet

Det finns studier som tyder på att våra könsroller börjar konstrueras/konstitueras mycket tidigt i livet. Redan ett dygn efter förlossningen beskrivs flickor av sina föräldrar som ömtåligare än pojkar, detta trots att ingen skillnad i längd och vikt fanns mellan könen. Flickorna tillskrevs vidare karakteristika som att vara mjukare, mindre och finare än pojkarna. De tjugofyra timmar ”gamla” pojkarna ansågs i sin tur av föräldrarna vara bättre koordinerade och mer alerta. Pojkarna sades också vara starkare, fastare och kraftigare än flickorna. Barnen börjar snart uppföra sig i enlighet med sina föräldrars ofta omedvetna föreställningar om hur de är beskaffade. Normen föreskriver att pojkar ska vara aktiva och oberoende medan flickorna ska vara mer beroende av andra samt mer passiva än pojkar (Hwang 2000). Det sociala nätverket påverkar alltså redan mycket tidigt barns könsroller. På samma sätt påverkas även, senare i livet, mannens föräldraroll av det sociala nätverket i form av känslomässigt och praktiskt stöd, uppmuntran och kritik gällande uppfostran samt genom att stå modell för olika typer av föräldraskap. En variant av rollmönster är att vara pappaledig. Nätverket kan ge legitimitet åt att vara en aktiv och engagerad pappa, men nätverket kan också motverka ett sådant föräldrabeteende om det ter sig avvikande. Den typ av socialt nätverk, menar Gunnarsson, som visat sig vara mest gynnsamt för en hög acceptans

och därmed låg grad av konformitet av olika sätt att vara förälder är ett nätverk där nätverksmedlemmarna inte är länkade sinsemellan. Ett homogent, litet, tätt och släktcentrerat socialt nätverk är istället det mest gynnsamma för att bibehålla traditionella rollmönster i mer låsta positioner (Gunnarsson, 2000).

Yttre faktorer har befunnits vara minst lika avgörande som personlighetsdrag när det gäller graden av pappors engagemang i sina barn. Det mest avgörande inflytandet på pappans engagemang tillskrivs emellertid barnets mamma. Hennes egenskaper, intentioner och attityder styr till och med pappans beteende mer än hans egen motsvarande karakteristika. I definitionen av en aktiv och engagerad pappa beaktas här aspekter som ”vård och omsorg”, ”fostran och socialisation”, och ”lek och undervisningssituationer”. Andra generaliseringar som på basis av forskning tycks gälla pappors engagemang i sina barn är att engagemanget ökar med barnets ålder, och att det finns en tendens för att i högre grad engagera sig i aktiviteter med söner än med döttrar (Gunnarsson, 2000, s 93).

Faderskapet är m a o inte att betrakta som varken statistiskt eller på förhand givet utan som något som formas reciprokt med omgivningen. Variationer av upplevelser av faderskapet och dess olika uttryck märks i Plantins avhandling inte bara *mellan* fäder utan även över tid *inom* det enskilda föräldraskapet. Faderskapet konstruerades för dessa människor på grundval av tidigare livserfarenheter och individuella livsmål, genom relationen till sin partner, tillhörighet på arbetsmarknaden och familjeekonomins tillstånd. För en del av männen har faderskapet inneburit en genomgripande förändring gällande livet och självuppfattningen, andra upplever faderskapet mer som en komponent i perspektiv av det stora livssammanhanget (Plantin, 2001).

Løkke berättar hur utbrytare från gängse manlighetsnorm riskerar att angripas av andra män. Konfronterandet av den hegemoniska manligheten kan i sådana fall te sig förödande för den enskilde, detta trots ett agerande i enlighet med en stark egen övertygelse. Gällande faderskap och maskulinitet menar Løkke också att vi inte kan komma vidare i utvecklingen av våra könsroller såvida inte fäderna själva börjar ta ökat ansvar för sin egen förändring (Løkke, 2000). Angående den hegemoniska maskuliniteten menar Margot Bengtsson att den mycket väl kan sägas stämma på bara ett fåtal mäns karaktär, men att ändå stora grupper av män är delaktiga i upprätthållandet av den hegemoniska modellen. Motiven till detta kan förvisso sägas variera, men det är ändå så att de flesta män, enligt Bengtsson, trots allt drar nytta av det faktum att kvinnor är underordnade män (Bengtsson, 2001).

Familjeforskning har visat att pappors engagemang i sina barn främjar den personliga utvecklingen. Pappor *har* glädje av sina barn, inte bara det omvända råder. Engagemanget pappa-barn är också gynnsamt för välbefinnandet hos partnern. En starkare familjeorientering är märkbar hos dagens män, som Gunnarsson påpekar. Utvecklingen gäller inte bara för svenska förhållanden utan har europeiskt genomslag. Män nöjer sig inte längre med att ha familj utan vill betona sin identitet i familjen (Gunnarsson, 2000).

När det gäller hur faderskapet inverkat på den egna identitetsutvecklingen använde också informanterna i Plantins studie om mäns föräldraskap uttryck som kan härledas till generativ mognad, ökad medvetenhet om relationers betydelse, större empatisk förmåga, utvecklad förmåga att uttrycka känslor samt att fäderna upplever sig blivit känsligare tack vare faderskapet. Det aktiva faderskapet blir en integrerad del av synen på den egna manligheten. Faderskapet ger en trygghetskänsla som påverkar männens agerande utanför familjelivet. Många anser sig ha mognat i sin yrkesroll där de känner mindre hot från yttre konkurrens och prestationskrav som bottnar i en ökad styrka och minskad sårbarhet i och med faderskapet (Plantin, 2001).

Det märks bland Holter & Aarseths informanter en undantagsmässighet i synen på hemmaperioden, vilken betraktas som ett tillfälligt inhop. Fäderna använder beskrivningar som ”annorlunda”, ”spännande” eller ”okonventionellt”. Holter & Aarseths ståndpunkt är att männens upplevelser kan tolkas som ett tillfälligt avsteg från det normala: ”*De bränner inga broar, det nya gäller bara en tid.*” (Holter & Aarseth, 1994, s 240).

Faderskapandet och medias roll

Även medias roll i faderskapande och identitetsbildning är i sammanhanget värd att beakta. Hagström belyser i sin avhandling *Man blir pappa* hur den litteratur som riktar sig till pappor tenderar att manifesteras den hegemoniska manlighetsstrukturen genom ett språkbruk som tydligt skiljer sig från språket i den litteratur som riktar sig till föräldrar generellt eller är riktad till mödrar. Hagström exemplifierar hur ett ”manligt” språk innehåller svordomar, referenser till manliga miljöer och aktiviteter (som krogbesök med grabbarna) samt idrottsmetaforer - på så vis riskerar man inte att låta alltför feminin. Hagström beskriver också hur populära tidningar som *Vi föräldrar* och *Föräldrar och barn* i artiklar riktade till pappor anslår en humoristisk ton. Ofta förutsätts i dessa artiklar dessutom ett övergripande manligt idrottsintresse (Hagström, 1999).

Faderskapandet och den kvinnliga omsorgsnormen

Det finns en kritik mot det värderande av omsorgsformer som ofta anas eftersom moderskapet fått utgöra måttstock för faderskapet. Att moderskapet fått stå modell för faderskapet bekräftas också av Plantins undersökning där ett generellt mönster hos föräldrarna att värdera sina egna och partnerns insatser ytterligare stärker misstanken om ”moderlighetsbias”, dvs att föräldraskapet utgår från en slags given uppfattning om moderlighet. Ett kvinnligt sätt att vara och kommunicera, m a o en kvinnlig omsorgsnorm, anses lätt som det ”rätta” eller ”bättre” sättet att vara förälder (Plantin, 2001). Även Holter & Aarseth vågar påstå att omsorg och närhet i praktiken är begrepp utifrån ett kvinnligt perspektiv. Holter & Aarseth problematiserar kopplingen mellan kvinnan och hemmet enligt följande; *”Så länge det familjemässiga och det kvinnliga överlappar varandra och nästan är en och samma sak, är vägen också stängd för män.”* (Holter & Aarseth 1994, s 5). Emellertid visar nya rön att fäder har samma mått av empatiska och inkännande egenskaper som mödrar bara de ges möjligheten att visa och träna dessa färdigheter i närhet. Omsorg är således inte att betrakta som en biologiskt könsbestämd egenskap (Løkke, 2000). En del studier har t ex gjorts på senare tid om fäder som huvudsakliga vårdare av små barn. Kyle D Pruett & Brian Litzenberger (1992) har konstaterat efter att ha följt 17 familjer där fadern varit primär vårdgivare och där den senaste uppföljningen i studien gjordes 1992, att dessa män inte hade några problem med att bygga upp den intensiva, ömsesidiga och vårdande kontakt som barnet behöver tidigt. Männens sätt att ta hand om barnen byggde på en djup inneboende önskan om att ta hand om och att bli omhändertagen. Som vårdare blev de inte enkla moderssubstitut och speglade inte hustruns vårdande. Tvärtom byggde deras vårdande på ett destillat av identifikationer med viktiga personer i det egna livet. Pruett konstaterade att barn som tagits omhand huvudsakligen av män utvecklas normalt och till och med kan bli extra trygga och intresserade av stimulans från yttervärlden. Han menade också att kapaciteten att vårda inte har med genetiska anlag eller könsidentitet att göra. Det fanns inget som antydde att barnen skadades i sin könsidentitetsutveckling, snarare fann Pruett en tendens att dessa barn, med en klar könsidentitet, hade lättare att gå in och ut ur manliga och kvinnliga aktiviteter. Carlberg (1994) menar, att även om det är svårt att dra några avgörande slutsatser av Pruetts forskning avseende barnets könsutveckling, framstår det optimala vara om barnet har både manliga och kvinnliga förebilder känslomässigt tillgängliga.

Faderskapandet och föräldraidentifikationen

Trots att vi förvisso frågar papporna om vilka positiva eller negativa förebilder de har för sitt eget föräldraskapande avser vi inte att använda studiet av föräldraidentifikation som utgångspunkt, även om frågan kommer att diskuteras. Vi menar att man med ett sådant förhandsantagande riskerar gå miste om andra möjliga mönster (t ex medias inverkan) för identifikationsbildning gällande mäns föräldraskapande. Innebörden av föräldraidentifikationsmönster tycks dessutom i mycket hög grad variera över tid och rum vilket kräver en longitudinal studie. Margot Bengtsson gör i sin monografi *Tid, rum kön och identitet* en resa genom föräldraidentifikationens omvandlingar mellan 1959-1993 vilken tydligt visar variationer över tid i hur människor tenderar att vilja efterlikna alternativt göra avsteg från det föräldern tycks representera. Föräldraidentifikationens omvandlingar över tid och rum innebär dock inte att det inom en viss kontext skulle vara mindre meningsfullt att reflektera över sig själv och sina egna beteendemönster i relation till föräldrarna (Bengtsson, 2001).

Föräldraskap och jämställdhet

Män verkar generellt, för att återgå till Løkkes erfarenheter, ha långt svårare än kvinnor att vara aktiva aktörer i förändringsprojektet jämställdhet och återgången till det gamla invanda ligger därför, mot bakgrund av mäns bristande kompetens i jämställdhet, nära tillhands. Det finns en rädsla att jämställdheten ska behöva innebära ett utplånande av skillnader på så vis att män blir till kvinnor och kvinnor blir till män, vilket i så fall kan befaras leda till att föräldrars kärleksliv mister sin spänning och till oklarhet i barns könsidentitet. Emellertid poängterar Løkke att jämställdheten inte handlar om att utplåna skillnader utan att skapa nya. Det som ska bli likt är inte mannen och kvinnan, utan friheten. Det handlar om att skapa nya ramar som ger utrymme för att män och kvinnor ska få samma frihet att delta i sfärer som familjelivet. Løkke ställer motfrågan om inte de personliga skillnaderna i stället borde få *mer* utrymme när könen frigörs från stereotypier? Vidare ställer han frågan huruvida det faktiskt *borde* vara mer fascinerande att leva tillsammans med en levande människa än med en könsrollsrobot (Løkke, 2000)?

Bland par med barn är arbetsfördelningen i hemmet betydligt mer ojämn än vad som är fallet med barnlösa par (Hwang, 2000). Plantin hänvisar till flera studier som tyder på att en förändring håller på att ske när det gäller faders syn på familjeliv respektive arbetsliv. Många män ser fortfarande yrkesarbetet som en betydelsefull del av faderskapet. Hur fungerar då

fördelning av hushållsarbete och tid med barnen i praktiken? Beskedet Plantin ger är att den ökade jämställdheten mellan mödrar och fäder på dessa punkter sannolikt, med reservation för något oklart resultat, beror på att kvinnan *minskat* sin insats i fråga om både hushållsarbete och tid med barnen, inte att mannen ökat sin insats inom dessa vardagliga områden. Detta kan tyckas riskfyllt för parrelationen i förlängningen eftersom Plantin också menar att kärleksrelationen mellan modern och fadern inte självklart kan separeras från familjeliv och föräldraskap. Empirin i Plantins avhandling bygger på visat tvärtom att många människor betraktar upplevelsen av en partner som visar positiva sidor i föräldrarollen som en fruktbar komponent i kärleks-/samlivet (Plantin, 2001). Debattartikeln ”Pappaledighet minskar skilsmässor” som utgår från en forskarrapport gjord vid Stockholms universitet av Livia Oláh, visar resultat som är helt i linje med Plantins teori om att kärleksliv är nära förknippat med familjeliv och föräldraskap. Forskarrapporten visar att familjer där pappan tar ut föräldraledighet generellt genomgår färre skilsmässor och att också fler barn föds i dessa familjer. Benägenheten att skiljas är nära 30 % lägre i de familjer där pappan tagit ut föräldraledighet (Oláh & Nordh, 2002).

Finns det då någon koppling mellan faders uttag av föräldraledighet och det skeva maktförhållandet mellan könen? Här menar Plantin att det resultat hans avhandling bygger på i strid med tidigare studier visar ” [...] att det på en individuell och relationell nivå finns ett tydligt reflexivt förhållande mellan omsorgen om barnen, deltagandet i hushållsarbetet och konstruktionen av kön. Ju mer männen orienterar sig mot familjelivet desto mer anfräts de traditionella könspraktikerna inom hemmet.” (Plantin, 2001, s 218). Däremot, menar Plantin, är frågan om fördelning av föräldraledighet bara är att anse som en komponent bland andra för att få till stånd en ökad jämställdhet mellan könen. För en mer omfattande förändring krävs att samhällets könssegregerande strukturer mer genomgripande reformeras. Plantins slutsats är att många män ändå *har* ökat sitt engagemang i det nära familjelivet. Hans avhandling förmedlar hur en majoritet av männen uttryckt erfarenheter och upplevelser från vardagslivet som visar hur konstruktioner av kön och föräldraskap tydligt förändrats. En majoritet av fäderna deltog i flertalet av vardagslivets göromål som att vara med barnen, städa och laga mat (Plantin, 2001). Svenska undersökningar om föräldrabeteende har visat att hemmapappor är mer angelägna om att sköta barnet när barnets mamma är frånvarande än vad förvärvsarbetande pappor är i samma situation. Däremot ägnade sig de förvärvsarbetande papporna mer åt att leka med barnen än vad de föräldralediga papporna gjorde i mammans frånvaro (Hwang, 2000).

PRECISERAT SYFTE

I undersökningen görs en kvalitativ ansats att undersöka och diskutera 12 pappors upplevelser av föräldraledighet. Problemfokuseringen har gällt deras motiv för föräldraledigheten, hur de upplevt att tiden med barnet påverkat deras personliga utveckling samt hur de upplever att den påverkat relationen till barnet respektive partnern. Vi har också frågat efter eventuella förebilder. Utifrån ett öppet fenomenologiskt perspektiv är vår strävan att beskriva männens subjektiva upplevelser. Ett kvalitativt närmande kändes givet för att vi explorativt vill belysa fenomenets olika karaktär och mångfald. Vi bygger vår presentation av materialet på argument och diskuterar med utgångspunkt ur flera möjliga perspektiv. I analysen lyfts de aspekter vi finner intressanta och relevanta fram.

Vid utformandet av vår studie har vi försökt ta fasta på att vår egen förståelse för variationen av pappors erfarenheter av föräldraledighet är ytterst begränsad, vilket är en starkt bidragande orsak till varför vi valt ett explorativt fenomenologiskt närmande; de enda verkliga experterna i sammanhanget är papporna själva. Vi betraktar informanterna som aktörer i förändringsarbete och nära omsorg, vilket gör föräldraledigheten till en lämplig period att undersöka faderskapet.

METOD

Med kvalitativ ansats menar vi, att när det handlar om att vinna kunskap om människans situation, som att förstå och beskriva aspekter som livsvärld, mening, mångtydighet, motsägelser, intersubjektivitet och förändring, krävs att man strävar bort från färdiga kategorier och tolkningsscheman och har ett öppet förhållningssätt till det nya och oväntade. Med ett fenomenologiskt perspektiv är tolkningsprocessen i centrum – det är väsentligt hur en människa tolkar sina erfarenheter. Fenomenologisk psykologi är en förstående psykologi som syftar till att beskriva hur människor uppfattar och upplever sig själva och sin omvärld, vilka grundläggande synsätt och föreställningar som formar deras bild av sig själva och omvärlden. Det fenomenologiska idealet är enligt Steinar Kvale under en intervjusituation att lyssna utan förutfattade meningar samt att låta den intervjuade själv beskriva sina upplevelser utan att avbryta (Kvale, 1997). Vår strävan är i linje med detta ideal även om vi i stället väljer att använda självrapporten som instrument. Reflektion kräver tankepauser och tystnad, vilket lätt uppfattas besvärande i en intervjusituation, både för intervjuaren och den intervjuade (Widerberg, 2002).

Med det fenomenologiska förhållningssättet anser vi oss bäst kunna återspegla människans subjektiva upplevelser och minst riskera att förbise meningsskapande komponenter. Nedan kommer vi att utförligare redogöra för vårt tillvägagångssätt samt tydliggöra vissa aspekter som vi anser viktiga i samband med val av metod.

Självrapporten

Som instrument valdes självrapporter, d v s frågeformulär som deltagarna själva fyller i. Dess frågor utformades utifrån undersökningens syfte och följde alltså ingen tidigare använd förlaga. Med självrapporten följer ett följebrev (bilaga 1) som ger information om undersökningens syfte, om anonymitet, konfidentialitet samt praktiska instruktioner om hur formuläret ska fyllas i och returneras. Följebrevet och självrapporten visades även för de kontaktpersoner som hjälpte oss att förmedla självrapporten. I det kuvert som delades ut till papporna, ingick även ett frankerat svarskuvert att returnera självrapporten i samt en PIXI-bok (sagobok) till pappan/barnet som tack för medverkan. Kontaktpersonerna fick motta en pepparkaksburk per instans som tack för hjälpen.

Självrapporten (bilaga 2) består inledningsvis av en A4-sida med åtta st bakgrundsfrågor gällande fakta som:

- ålder
- utbildningsnivå/inriktning
- huvudsaklig sysselsättning
- föräldraledighetens omfattning
- uppgifter om fler barn och erfarenhet av tidigare föräldraledighet

Därefter följer fyra st huvudfrågor där informanterna uppmanas reflektera angående:

- motiv till beslutet bakom att vara föräldraledig
- eventuella förebilder
- relationer och personlig utveckling

Avsikten med de kortare frågorna var att lättare kunna sätta människans berättelser i relation till deras livssituation genom att söka *eventuella* mönster i data. Däremot har vi inte på förhand utgått från ålderskategorier, vilka vi menar alltid bygger på förhandsantagande om att ett fenomen upplevs på ett visst sätt beroende på den ålderskategori man tillhör.

Huvudfrågorna formulerades som frågor med öppna svar för att inte resultera i korta och schablonmässiga svar utan hellre uppmuntra till längre och berättande svar. Antalet

huvudfrågor begränsades till ett mindre antal frågor (fyra) för att papporna med större sannolikhet skulle anse sig ha tid att fylla i och returnera formuläret.

Urvalsprocess och generaliserbarhet

Vi har varit medvetet återhållsamma med att kategorisera eller begränsa urvalet med avsikt att undvika dra slutsatser som är relaterade till en viss grupp män, t ex män som tillhör en viss ålderskategori eller ett särskilt socialt skikt. Ett slumpvis urval är en omöjlighet i denna typ av undersökning eftersom vissa grundförutsättningar måste vara uppfyllda. Informanterna tillfrågas på basis av redan kända faktorer som kön, sysselsättning (avser föräldraledighet) och även till viss del ålder eftersom människor tenderar att vara som mest reproduktiva under ett visst skede i livet. Det skulle alltså kunna förhålla sig så att de män som valt att besvara vår självrapport inte i något avseende har känslor och upplevelser som på något sätt är typiska för föräldralediga pappor. Detta ser vi inte som ett problem eftersom generaliseringar med hänsyn till en större population inte hör till vårt egentliga syfte. Angående generaliserbarheten så är vi inte ute efter att fastställa någon objektiv sanning, utan efter förståelsen av högst subjektiva erfarenheter, känslor och upplevelser. Vår utgångspunkt är att män inte utgör någon homogen grupp i fråga om sina upplevelser av faderskap eller föräldraledighet, varken i egenskap av att de är män, eller fäder. Olika samhällsstrukturer, livserfarenheter och ideal avspeglar sig i männens egna världar och formar deras självbild, uppfattningen av fadersrollen och föräldraskapet olika. Det utesluter inte att fokuseringen av t ex centrala teman i den enes livsvärld kan sammanfalla (eller inte) med centrala teman i den andres livsvärld - frågan är snarare innebörden av att det förhåller sig så. De enda kriterier som ställts har därför gällt att urvalet bestod av män som är fäder och för nuvarande är, eller relativt nyligen har varit föräldralediga. Urvalet är också geografiskt begränsat till män hemmahörande i sydvästra Skåne.

Tillvägagångssätt

Vi kontaktade distriktssköterskor på barnvårdscentraler och ansvariga för öppna förskolor för att få hjälp att nå ut till föräldralediga pappor med självrapporterna. 2 st självrapporter skickades ut per post till pappor som via en kontaktperson för ett manligt nätverk på Internet anmälde sitt intresse att delta. Sammanlagt 37 st självrapporter delades ut till 8 st instanser. Kontaktpersonerna fick själva avgöra hur stort antal självrapporter de ansåg rimligt att lämna till varje instans. Några instanser avstod medverkan pga brist på föräldralediga pappor, ibland i kombination med våra snäva tidsramar för färdigställandet av uppsatsen. Flera av de

instanser vi kontaktade menade att behovet av regelbundna kontroller är mindre vid den tidpunkt då papporna brukar ta föräldraledigt. På någon ort har uttryckts att papporna oftast inte är föräldralediga på vinterhalvåret (!). Ett annat skäl till bristen på föräldralediga pappor har uppgetts vara att orten i huvudsak varit ett villasamhälle och att de höga boendekostnaderna borgar för en mer traditionell uppdelning av föräldraledigheten. Den som tjänar minst, vilket ofta är kvinnan, stannar hemma under föräldraledigheten.

Data har bearbetats genom

- ordagrann avskrift av original
- granskning och strykning för att undvika avslöjande av enskilda informanternas identitet
- lodrät sammanställning, dvs fråga för fråga
- vågrät sammanställning, dvs informant för informant
- textanalys med hjälp av Steinar Kvales metod för intervjuanalys, vilken innebär att centrala teman lyfts fram utifrån informanternas synvinkel så som den uppfattas av oss (Kvale, 1997).

Bortfall

Det faktum att förmedlandet av självrapporter skett via kontaktpersoner gör att vi saknar vetskap hur många föräldralediga pappor det potentiellt funnits att tillgå på respektive ort, liksom hur många pappor som tillfrågats och mottagit självrapporter. Vi kan således inte lämna säkra uppgifter om externt bortfall gällande de föräldralediga papporna, endast klargöra att av tretton tillfrågade instanser accepterade sju st att medverka till förmedlandet av självrapporter. Gällande internt bortfall har ingen av de tolv informanter som besvarat självrapporten avstått från att besvara någon enskild fråga. (Noteras bör att en av frågorna inte kunnat besvaras då den berör föräldraledighet med tidigare barn, vilket ingen av informanterna hade någon erfarenhet av.)

Etiska samt validitets- och reliabilitetsaspekter

Information om undersökningen har utgått till samtliga medverkande distriktssköterskor, forskolepersonal och informanter. I den mån det skulle uppstå frågor har det tydligt framgått i informationen vem de ska kontakta. Samtliga medverkande har också informerats om att de deltar i undersökningen frivilligt och har lämnat sitt samtycke till mottagandet av självrapporten muntligt - inga skriftliga avtal har använts. Fullständig konfidentialitet har garanterats i bearbetningen av data. Anonymitet gentemot oss undersökningsledare har varit

garanterad med det undantag av att de män som velat få den färdigställda undersökningen sig tillsänd har uppgett namn- och adressuppgifter på en medföljande talong som de bifogat oss i svarskuvertet. Talongerna har i hanteringen sedan särskiljts från självrapporterna så att ingen sammankoppling mellan personens identitet och svar kunnat ske i analysarbetet. Inga namn- eller adressuppgifter har tagits tillvara och samtliga uppgifter kommer att förstöras efter uppsatsens färdigställande.

Vi anser att det finns ett validitets- och reliabilitetsvärde i att vi inte påverkat deltagarna eller deras berättelser genom vår inverkan eller närvaro. Aspekter som att vi i mån av kön, klass, utbildning etc skulle hamna i en över- eller underordnad position till informanten har på det sättet undvikits. Det faktum att vår avsikt med studien inte är att söka objektiva fakta utan snarare subjektiv insikt och förståelse påverkar även validitetsaspekten i nämnd riktning. Validiteten för vår studie bygger på ett noggrant angivet förfaringssätt och vår strävan är därför att vara så tydliga med bakgrund, teoretisk förförståelse, tillvägagångssätt i utarbetandet av metod samt förfarande vid analysen så att läsaren av denna uppsats ges möjlighet att avgöra om våra tolkningar kan uppfattas som rimliga (Thomsson, 2002).

Våra informanter sitter naturligtvis själva inne med svaret huruvida vi lyckats belysa deras erfarenheter i enlighet med vad de själva finner riktigt eller ej. Ett sätt för oss att uppnå denna överensstämmelse är att aldrig skilja vad som skrivits från sitt ursprungliga sammanhang i avsikt att manipulera svaren. Vi väljer huvudsakligen att inte sammanställa i statistiskt framräknade tabeller utan hellre i löpande text, och endast i de fall det känns relevant för sammanhanget illustrera med andelar och liknande mätanalyser. Användandet av illustrerade statistiska uträkningar i tabell eller diagramform riskerar i en undersökning med så förhållandevis få informanter, enligt vår mening, att bli gravt missvisande och man riskerar också att gå miste om den kontext som omgärdar ett delsvar i en viss riktning. En annan etisk aspekt med det förfaringssätt vi använt är att vi varit helt ärliga gentemot informanter och kontaktpersoner i fråga om syfte och upplägg.

Det faktum att vi inte är på förhand bekanta med våra informanter anser vi minska sannolikheten att de känt sig tvingade att ingå som informanter. Dessutom har de haft möjlighet att välja att inte besvara hela, eller delar av, rapporten även efter att ha mottagit den. Informanterna har inte givit några som helst löften, och det har vi inte heller avkrävt kontaktpersonerna. Ansvar för att få några ifyllda självrporter återsända ligger på oss själva och hur vi valt att utforma vår studie. Den PIXI-bok som medföljde utlämnandet av varje

självrappport avsåg att illustrera ett tack från oss för att vi fått ta de föräldralediga pappornas tid och engagemang i anspråk. Boken liksom pepparkaksburkarna har överlämnats i ett skede när kontaktpersoner och pappor redan samtyckt till att medverka.

Majoriteten av våra informanter har uppgett att de önskar få den färdiga uppsatsen tillsänd sig, vilket tyder på att de vill få ut något mer än just möjlighet till reflektion och medvetenhet som besvarandet av självrapporten erbjuder. Såväl informanterna som kontaktpersonerna kommer att få ta del av den färdiga uppsatsen, emellertid avstår vi att bifoga bilagan med sammanställningen av svarsresultatet av konfidentialitetsskäl.

Att här finns två uttolkare vars perspektiv inverkat på resultatet av analysen anser vi också stärker validiteten. Denna intersubjektivitet gäller även den bearbetning av text som utförts i syfte att undvika identifiering av enskilda personer (Kvale, 1997). Uppsatsens innehåll har gemensamt producerats och bearbetats av båda författare om än i varierande grad av skrivande, eftergranskning och kompletterande inom varje delmoment.

RESULTAT/ANALYS

Bakgrundsfrågor

De tolv män som har besvarat självrapporten har vid svarstidpunkten varit föräldralediga mellan 2 månader och 12 månader, med ett medeltal på 4,33 månader. Medelvärde för antal månader totalt som papporna avser att vara i huvudsak föräldralediga är 7,25 månader, med en variation på mellan 3-12 månader. Samtliga pappor har som huvudsaklig sysselsättning uppgivit att de yrkesarbetar när de inte är föräldralediga. Hälften av papporna har kombinerat föräldraledigheten med yrkesarbete eller studier, men merparten av tiden, sett per arbetsvecka, har de ändå varit föräldralediga. Det finns en viss spridning i både utbildningsnivå och yrkesinriktning. Tre fjärdedelar av informanterna har någon form av utbildning på högskolenivå som varierar mellan enstaka poäng till doktorsexamen. Ungefär hälften av informanterna har naturvetenskaplig yrkesinriktning, övriga återfinns inom ekonomi, försäljning, läraryrket (grundskola) och kultur.

Informanternas ålder är mellan 28-43 år. Vid pappaledighetens början var barnen mellan 7-15 månader. För samtliga män som deltog som informanter i vår undersökning gäller att de vid svarstillfället var föräldralediga med sitt första barn, d v s ingen hade tidigare barn och hade således inte heller varit föräldraledig tidigare.

Vågrät sammanställning

Självrapporterna har under arbetets gång sammanställts såväl lodrät (individ för individ) som vågrät (fråga för fråga). Emellertid har sedan analysen i huvudsak återgetts utifrån den vågräta sammanställningen, d v s utifrån frågeställningarna. Hänsyn till frågornas inbördes relation har emellertid tagits i fråga 10-11, som handlar om förebilder och relationen till föräldrarnas påverkan på det egna föräldraskapet.

Nedan analyseras huvudfrågorna 9-12.

- 9. Vad har motiverat beslutet om din föräldraledighet?** Beskriv såväl praktiska som känslomässiga aspekter.

Till skillnad från tidigare undersökningar som fokuserar vad som motiverar pappor att *inte* ta föräldraledigt (Bekkengen 2002, Plantin 2001) är vårt fokus det omvända. Vi har även specifikt frågat efter praktiska såväl som känslomässiga aspekter. Pappans motiv för föräldraledighet rymmer stor spridning bland informanterna. Föräldraledigheten har också

varit en del av dessa pappors föreställning om faderskapet på ett tidigt stadium. Flera uttalanden ges om att föräldraledigheten upplevs ”självklar” och att man beslutat sig för att vara föräldraledig innan man ens fått barn eller t o m före förhållandet. Märkbart är att man upplever det som ett aktivt val att välja bort, såväl som att välja, föräldraledighet. Majoriteten pappor beskriver valet som, i huvudsak, sitt eget. Citat:

- L9: ”För mig har det känts självklart att vara pappaledig. Jag har alltid gillat barn och jag förstår inte varför man som man inte ska ta del i allt som har med barnen att göra. [...] Dock så känns föräldraledighet helt enkelt som en del av barnets uppväxt och uppfostran och då känns det för mig som pappa självklart att delta i detta.”
- C9: ”Jag bestämde mig tidigt för att vara en så bra pappa som möjligt, vad nu det innebär med tid, ansvar och engagemang.”
- B9: ”Jag har alltid velat umgås med mina kommande barn så mycket som möjligt.”
- A9: ”Har hela tiden haft inställningen att jag vill vara hemma så lång tid som möjligt med mina barn.”
- E9: ”Tycker det är självklart att man delar på ledigheten. Tycker att det är ofattbart att så många pappor väljer bort en av de bästa perioderna i livet.”
- G9: ”Jag anser att både mamman och pappan ska vara föräldralediga. [...] Min fru och jag kom redan innan vi blev föräldrar överens om att dela på föräldraledigheten.”

Här finns också uttalanden som på olika sätt beaktar de ekonomiska argument som annars ofta anförs för att *inte* ta föräldraledighet. Vår empiri befinner sig även här i linje med Bekkengens resultat där de intervjuade paren inte hade diskuterat fördelningen av föräldraledigheten utifrån ekonomiskt ställningstagande. Papporna i vår undersökning anger dessutom att de antingen tjänar lika mycket eller mer än partnern, vilket ändå inte avskräckt från att ta föräldraledigt. Citat:

- B9: ”Jag försöker hålla de fasta kostnaderna nere för att inte vara beroende av att jobba heltid, det gör den ekonomiska biten aldrig har varit avgörande för mitt val trots att jag tjänar mycket mer än min fru.”
- A9: ”Jag och min sambo har lika hög inkomst, vilket gör att vi inte förlorar pengar på att jag är hemma.”
- H9: ”Den största nackdelen är att ekonomin drabbas väldigt hårt [...] Vi tycker att det ekonomiska har stor betydelse men att det definitivt har varit värt detta.”

En av papporna uttrycker sig på följande generella sätt emot de ekonomiska argument som ofta hävdas mot pappors föräldraledighet, citat:

- G10: ”Däremot finns det många som inte tar ut så mycket pappaledighet av ekonomiska skäl. Det har jag väldigt svårt att förstå. Det finns inga ekonomiska fördelar som kan mäta sig med den kontakten man får med sina barn när man är hemma och är pappaledig.”

I två fall uppger papporna det som ett praktiskt skäl att mamman har behövt återgå till yrkesarbetet. En pappa uttrycker också att både han och partnern trivs så bra på respektive arbete att de därför väljer att turas om med att vara lediga i tremånadersintervaller. Detta utesluter dock inte att papporna själva samtidigt har haft känslomässiga skäl till föräldraledigheten. Flera pappor uttrycker att föräldraledigheten erbjuder ett positivt avbrott från arbetslivet, citat:

E9: ”Roligt att göra något helt annorlunda. Har jobbat i många år och det blev ett trevligt brejk.”

G9: ”Jag har arbetat som [...] och kände att det kunde vara skönt att under ett år göra något annat. Min förhoppning är att arbetet blir roligare när jag kommer tillbaka.”

F9: ”Jag har förvärvsarbetat i [...] år och kände att vid barnets födelse att det var hög tid att göra något helt annat.”

B9: ”Samtidigt har jag inget behov av att arbeta hela tiden.”

K9: ”[...] även män har rätt till hushållsarbete och barn. Jag tycker att det är bättre, roligare och viktigare om man kan ta hand om sitt hem och sin familj än om man tvingas arbeta hela tiden.”

Här kan diskuteras den undantagsmässighet Holter & Aarseth ger uttryck för som återges i teoriavsnittet, angående synen på hemmaperioden som ett tillfälligt inhop. Vi menar dock inte att den uttalade undantagsmässigheten hos våra tolv informanter behöver gälla jämställdheten och familjelivet i stort. Det går inte att utläsa att informanterna genomgått någon anmärkningsvärd förvandling från icke jämställda män till jämställda fäder under hemmaperioden, även om några av papporna uppger att föräldraledigheten har lett till en viss ökning av delat ansvar. Snarare finns det mycket i vårt svarsmaterial som tyder på att merparten av dessa 12 män redan tidigare haft en förhållandevis jämställd relation. Man kan därför omvänt spekulera i om det är möjligt att jämställda män i högre grad tenderar att ta ut föräldraledighet? En av papporna i vår undersökning beskriver förhållandet som, citat;

H11: ”Jag och min fru har alltid delat mycket på arbetet i hemmet och vi ser föräldraskapet som en del i detta.”

Föräldraledighet uttrycks ibland vara det direkta upphovet till vissa följder, som också framgår av rubriken till artikeln ”Pappaledighet minskar skilsmässor” (Oláh & Nordh, 2002). Påståenden av det slaget bör tas med skepsis eftersom den bakomliggande orsaken kan vara jämställdhet i relationen som i grunden motiverat pappans uttag av föräldraledighet. Det kan givetvis också finnas helt andra orsaker till sambandet mellan uttag av pappaledighet och lägre skilsmässofrekvens. En del av de informanter som ingår i vår undersökning beskriver t ex en fokusering av livstillfredställelse framför arbetstillfredställelse vilket kan tänkas

påverka valet av föräldraledighet och i förlängningen nära relationer, familjeliv - och en sänkning av skilsmäsoantalet. Att det ibland kan röra sig om orsaker som ömsesidigt påverkar varandra framgår även av Plantins avhandling (Plantin, 2001) (s 23), där ett reflexivt förhållande mellan omsorgen om barnen och deltagandet i hushållsarbetet framgår av resultaten. Plantin påpekar också att kärlekslivet inte kan separeras från familjeliv och föräldraskap. Vi får anledning att återkomma till frågan om jämställdhet och föräldraledighet i ett senare skede när frågan om personlig utveckling och förändrade relationer diskuteras.

Känslomässiga motiv för föräldraledigheten har papporna i denna undersökning inte svårt att finna. I affirmativa ordalag uttrycker de en önskan om en relation till barnet präglad av känslomässig gemenskap, närhet och djup, liksom vikten av att tidigt lägga grunden för en god relation för framtiden. Behållningen av en sådan nära relation delas av både pappa och barn. Citat:

- C9: ”Glädjen och möjligheten att få lära känna mitt barns [...] utveckling och utvecklas tillsammans med honom. Denna perioden stärker bådass identitet och självkänsla och lägger säkert grund till en fin relation.”
- E9: ”Lära känna min son och han mig.”
- I9: ”Att vara med om barnets utveckling både för min och barnets skull.”
- F9: ”Jag känner att jag som pappa bör vara med vid barnets grundläggande bas. Att delta i dess omedelbara närhet och att se och efterleva barnets utveckling.”
- H9: ”Jag och min partner ser det som viktigt att barnet har en nära relation till både mamma och pappa och vi anser att det kan man bara få (i alla fall när barnet är litet) genom att spendera mycket tid tillsammans.”
- K9: ”Bland de känslomässiga aspekterna är naturligtvis att jag ville umgås med mitt barn viktigast.”
- L9: ”Givetvis blir det en speciell period när man tidigt i barnets liv ensam tar hand om allt med barnet. Detta kan tänkas lägga grunden till en speciell relation med barnet som jag i så fall absolut inte vill gå miste om.”

En pappa framför att han och hans partners intention med att dela föräldraledigheten också är att gynna parförhållandet.

- H9: ”Vi ser också fördelar med att båda har varit med under den första jobbiga tiden för att kunna förstå hur man påverkas av denna tid. Vi tycker också att genom att dela på tiden med barnet och ”markjtjänsten” får vi mer tid över för oss själva både var och en för sig och tiden tillsammans.”

10. Har du någon förebild för ditt föräldraskap? Förebilden kan vara såväl positiv som negativ.

11. Hur tror du att relationen till dina egna föräldrar påverkat ditt föräldraskap?

Fråga 10 behandlar eventuella förebilder för föräldraskapet som inte nödvändigtvis inbegriper föräldrarelationer. Det visade sig dock vara så att de flesta ändå kom att tänka på sina föräldrar. Föräldraidentifikationen kan, som nämnts i teoriavsnittet, oavsett förebilden är negativ eller positiv, tjänstgöra som mall för det egna föräldrabetendet. Upplevelser av den egna barndomen kan således medvetet och selektivt användas, såväl som omvändas, i det egna föräldraskapet.

D11: ”Jag kommer säkert att upprepa både goda och dåliga saker som mina föräldrar gjort, även om jag förstås kommer att vara på min vakt för att inte göra om samma misstag som de.”

I11: ”Man vill göra saker lite annorlunda för att fylla i luckor i ens egen uppfostran.”

K11: ”Men som helhet utgår jag från hur jag blev uppfostrad, men ändrar det dåliga och förstärker det bra.”

Två tydliga exempel hos papporna som illustrerar hur både positiva och negativa förebilder kan resultera i samma sak, nämligen viljan att göra något bra av det egna föräldraskapet, citeras:

B10: ”Mina föräldrar som alltid har behandlat mig med respekt sedan jag föddes och aldrig behandlat mig som dum eller mindre vetande bara för att jag var ett barn.” (B11:) ”Jag gick aldrig på dagis och var med mina föräldrar hela tiden i deras arbete (de var då bönder). Den tiden innan skolan är en enda lång lycklig dimma i mitt minne. Den har betingat mig att vilja leva så fritt som möjligt och göra allt jag gör tillsammans med mina barn i görligaste mån.”

Den andra pappan har haft en mindre lycklig barndom som får honom att vilja agera kompensatoriskt i sitt eget föräldraskap. Han berättar om sina erfarenheter så här, citat:

C10: ”Negativt. Är uppväxt i missbrukarhem där den egna personen var det primära och omgivningen kom ständigt i andra hand. Detta har i och för sig något positivt med sig genom att mitt ansvar för min familj verkligen tas på allvar. Under min uppväxt har det visat sig hur viktig pappan är för framförallt sonen, så jag tar min papparoll på största allvar. Viktigt i sammanhanget är dock att ej överdriva sitt beteende.”

I några fall återknyter berättandet till de känslomässiga motiven för pappaledigheten, citat:

K11: ”Jag försöker minnas hur jag upplevde det mina föräldrar gjorde, och ändra det som var dåligt men behålla det som var bra. Man får dock inte bara tänka på hur man upplevde

händelserna just när de inträffade, utan också vad de ledde till senare.[...] Jag hade, och har, en god relation med mina föräldrar när det gäller praktiska ting, men sämre när det gäller psykologiska/personliga frågor. Jag hoppas kunna vara bra på båda med mina barn. Det är ett skäl till att vara pappaledig”

L11: ”Mina föräldrar har alltid visat väldigt mycket kärlek och ett stort intresse för oss barn och detta är även grunden till mina beslut om föräldraledighet. Mycket av det som fungerar vill man ju också få in i sitt eget föräldraskap. Jag har lite lättare att prata med min mamma, speciellt om svåra saker, och detta kan kanske vara en följd av att man spenderat mer tid och därmed pratat mer med henne. Detta vill jag absolut inte upprepa och känner därför starkt för att vara delaktig från början.”

Samma pappa är uttalat medveten om att hans föräldraskap påverkas av media, citat:

L10: ”Jag tror annars att jag själv inspirerats mycket genom böcker, film, TV och andra medier. Negativa förebilder har också förekommit i dessa sammanhang.”

Ett par av informanterna nämner att de tillsammans med partnern kommer fram till hur de bör agera i olika situationer. Andra har svårt att alls komma på någon förebild. En pappa nämner att han inte känner så många pappor som delar jämlikt på föräldraledigheten, vilket kan antyda att han upplever sig sakna förebilder för sitt föräldraskap i det nära nätverket (G10).

12. Beskriv dina känslor och upplevelser i samband med föräldraledigheten.

Anser du att din föräldraledighet har

...förändrat din relation till barnet?

...förändrat din relation till din partner?

...påverkat dig som person?

Avseende relationen till barnet så ger flera av papporna uttryck för att föräldraledigheten inneburit en mycket positiv reflexiv utveckling av relationen till barnet, där närhet betonas.

En del svar relaterar på ett jämförande sätt till barnets relation med mamman, citat:

C12: ”Ja verkligen.[...] och jag har verkligen fått en närhet och trygghet till varandra.”

I12: ”Bättre och mer naturlig relation till barnet.”

D12: ”Min relation till barnet har helt klart fördjupats även om den var bra redan innan [...]”

E12: ”Ja, jag tror att jag har ett närmre förhållande till mitt barn.”

J12: ”Vi har kommit närmare varandra, förstår varandra bättre.”

L12: ”Min föräldraledighet har definitivt förändrat min relation till mitt barn på kort sikt. Hon behandlar numera oss föräldrar jämlikt, dvs söker tröst och närhet hos båda, båda kan mata, somna, byta o s v.”

G12: ”Som jag skrev innan tror jag att om jag inte hade varit hemma, hade jag nog varit den ”andra” föräldern. Jag har fått en mer vardaglig relation till mina barn.”

A12: ”Jag tror det har betytt mycket för relationen för barnet. Barnet tyr sig lika mycket till både mig och sin mamma. Barnet behöver inte den ena föräldern mer än den andre i någon situation. Känns underbart.”

I något fall uppges också att relationen till barnet inte förändrats eftersom den redan tidigare varit nära;

B12: ”Redan innan jag var ledig på heltid var jag ledig en dag i veckan och gjorde allt som min fru gjorde, jag tycker därför inte att min relation har förändrats till min son förutom att han har ändrats och har annorlunda relationer rent generellt jämfört med för ett halvår sedan.”

En pappa väljer att beskriva förändringen i relationen som mer ensidig när han skriver, citat:

H12: ”Jag tror inte min relation till barnet har förändrats speciellt mycket men barnets relation till mig har påverkats mer. Han är stundtals väldigt pappig och det har periodvis inte varit lätt för mamma att mata och trösta.”

Pappan ger i vår mening uttryck för att den symbios som traditionellt tillskrivs mamma-barn inte är könsbunden.

När det gäller frågan om hur papporna upplever att de själva utvecklats, går svaren ibland i riktning mot ett moderligt jämförande där man tar avstånd från moderskapet som norm för föräldraskapet, citat:

C12: ”Är stärkt i min papparoll, vet vad som krävs och vet att jag klarar av det. Viktigt att få känna att man kan göra på mer än ”mammans” sätt.”

L12: ”Det är ganska stort att kunna ta hand om ett barn och ett hem själv och detta är nyttigt att få bekräftat.”

Den personliga utvecklingen kan också upplevas som en mer generativ mognad i förhållande till den person man tidigare upplevde sig vara. Citat:

I12: ”På något sätt bättre som person, kanske bara mer mogen.”

Männen talar om att ha fått ”bättre perspektiv” och ”insikt”, liksom att ha blivit ”bättre på att ta ansvar för hemmet och barnet”. ”Lugnare”, ”mer harmonisk som människa” och ”mer tålmodig” uttalas också som positiva kvaliteter som utmärker den personliga utvecklingen.

Det finns i frågan om förändrade relationer mm, också ett svar som tyder på att meningen med hushållsarbetet ökat i takt med omsorgen om barnet, vilket i förlängningen kan ha lett till ökad jämställdhet i förhållandet, citat:

K12: ”Jag tycker att jag har precis den relationen till mitt barn som jag vill ha. Vi har i mångt och mycket en kompisrelation, men det är också fantastiskt att få ta hand om någon som behöver en och litar på en.[...] Ansvarsmässigt har jag känt mig redo i flera år. Dock är jag

lycklig åt att få ägna så mycket tid åt att leka. Dessutom känns många typer av hushållsarbete mer meningsfulla nu.”

En förändrad relation till partnern framgår hos flera av fäderna ha blivit en konsekvens av föräldraledigheten, utan att det från början varit avsikten. Det man talar om är ökad förståelse och uppskattning för varandra, förbättrad kommunikation, jämnare fördelning av hushållsarbete och ansvar och ett mer balanserat förhållande. Medvetenheten om dessa fördelar är inte alltid uttalad i början av svaret utan förefaller växa fram under reflektion, citat:

A12: ”Har inte påverkat relationen till min partner så mycket. Möjligtvis kan vi avlasta varandra lite lättare. Tror jag blivit bättre på att ta ansvar både för hemmet och för barnet, vilket kanske förbättrat relationen till min partner också.”

D12: ”Jag tror också att det har varit bra för mitt och min frus förhållande att jag numera vet hur det är att vara ensam med barnet en längre tid. Vi förstår varandra bättre.”

E12: ”Framförallt tycker min fru att hon kan diskutera saker (om barnet) med mig lättare än vad många andra kvinnor kan.”

G12: ”Jag tror också att min relation till min fru blivit mer jämlik eftersom det är jag som får göra det mesta av de vardagliga sysslorna.”

I12: ”Delar jobb och ansvar mer med min partner (positivt).”

L12: ”Relationen till min partner har också förändrats positivt av min pappaledighet. Det känns som om det blivit mer balans i förhållandet [...] Dessutom tror jag att min partner uppskattar att jag vill vara pappaledig och tolkar detta som att jag känner stort intresse för familjen och därmed även för henne detta har jag hört av andra kvinnliga bekanta att de tycker det är viktigt att mannen vill vara hemma).”

Att *inte* uppleva en förändrad relation behöver emellertid inte innebära ett mindre jämställt förhållande, citat:

H12: ”Detta har nog inte förändrat min relation till partnern, jag tror att vi däremot har kunnat bibehålla den relation vi haft tidigare genom att vi skapat tid för oss och inte bara för barnet. Jag tror att relationen till sin partner förändras mer om mamman tar ut 90% av föräldraledigheten.”

K12: ”Pappaledigheten har nog inte påverkat min relation till min partner så mycket. Snarare är det så att relationen hade förändrats om jag inte hade varit pappaledig. Då hade jag nog känt ett utanförskap jämte min frus och mitt barns gemenskap.”

Det kan också vara svårt att klart urskilja vari förändringarna i parförhållandet har sin grund; om de t ex orsakats av att bli förälder eller av att vara föräldraledig, citat:

B12: ”Jag tror inte att min relation till min fru påverkats så mycket av mig varande föräldraledig som av oss ha fått en son.”, ”Den stora förändringen sker när man blir pappa, att vara hemma med sitt barn känns mer som en naturlig följd av detta.”

Två av tolv pappor ger i vår undersökning besked om en förändring till det sämre avseende relationen till partnern. Vi tror att det även här kan vara svårt att urskilja de förändringar som eventuellt är följden av föräldraledigheten i sig eller den ofta omvälvande omställning det innebär att bli förstagångsförälder, förutom i stort sett vilka andra bakomliggande orsaker som helst som kan orsaka problem i ett förhållande. Citat:

- F12: ”Tyvärr har relationen till min partner förändrats. Det finns inte mycket tid över för oss vilket fått en del negativa ting att komplicera vårt förhållande.”
- C12: ”Lite obalans pga att min fru ofta efter arbetet är trött och sliten, mycket mer än jag var. Vilket medför att jag inte riktigt fått den avlastning som jag tycker hon fick av mig. Min fru saknar nog också ledigheten med vår son ibland, så ett uns av avund finns nog.”

På frågan om hur erfarenheterna i samband med föräldraledigheten har påverkat papporna själva som personer finns en tydlig familjeorientering som återknyter till vår tidigare diskussion om tendensen att söka livstillfredsställelse framför arbetstillfredsställelse, citat:

- B12: ”Föräldraledigheten är inte alls den stund av tillfälle till reflektion som jag först trott. Antingen är man för trött för att tänka eller så hinner man inte. Följaktligen har jag svårt att se om jag som person har förändrats under ledigheten. Jag kan dock säga att jag verkligen tycker om det här livet, allting är väldigt basalt, starka känslor och behov. Jag saknar inte alls jobbet och hoppas att jag aldrig mer kommer att behöva jobba mer än 75 % för att ha mer tid över för mina barn och vänner.”
- E12: ”Ja jag tror att jag har blivit lugnare och har fått ett bättre perspektiv på vad som är viktigt här i livet. Tid för familjen och att umgås!”
- L12: ”På senare år har jag förändrats mycket av olika skäl[...]så det är svårt att säga exakt vad som kommit av föräldraledigheten. Dock så känner jag mig mer harmonisk som människa. Man kan ta lite lättare på saker i livet som egentligen inte betyder så mycket och man får nog en sundare relation till sitt arbete, dvs. man kanske upptäcker att familjelivet trots allt är det viktigaste.”
- K12: ”Det negativa är egentligen bara att jag kommer att få ganska svårt att komma tillbaka in i jobbet. Jag trivs oerhört bra med det jordnära livet som kombinationen barn och att bo på landet innebär. [...] Slutsatsen blir att om man inte tillhör dem som tycker att jobb och karriär är det viktigaste som finns, så är det självklart att man vill vara hemma och göra någon verklig nytta.”

I föregående teoridel finns beskrivet hur nätverket har betydelse för benägenheten att välja nya roller under livets gång. En av våra informanter belyser hur han tycker att män ofta ser på föräldraledighet.

- H11: ”Det verkar finnas en utbredd villfarelse bland män att man är ledig (föräldraledig) och har mycket tid över.”

Några av svaren tyder också på att nätverket är av vikt för hur man upplever själva föräldraledigheten när den pågår. En pappa ger exempel på hur ensam man kan känna sig i den nya situation som föräldraledigheten utgör. Här återfinns för övrigt den enda pappa som inte upplevt den egna utvecklingen under föräldraledigheten som enbart positiv.

F12: ”Naturligtvis har föräldraledigheten påverkat mig som person. Jag är vanligtvis något av en ensamvarg, men nu är man utan egen förskyllan ännu mer ensam.”

Det ges också exempel på vad man som föräldraledig pappa kan göra åt sin situation så länge det samhälle man lever i erbjuder möjligheten. Behovet att umgås med andra vuxna har för denna pappa istället lett till nya kontaktvägar under föräldraledigheten, citat:

”Detta innebar att jag engagerade mig mycket mer i att komma ut och träffa andra (öppen förskola, promenader, mammagrupsfika), att träffa andra har jag upplevt som positivt för både mig och barnet, förutom egna behov så har barnet fått tillfälle att skapa en relation till främmande människor (vuxna och barn) och inte bara till mig.”

Möjligheten finns dock att inte alla pappor är redo att ta steget att delta i en mammagrupp, eller ens känner till möjligheten. När vi i början av undersökningen ringde runt för att skapa kontakter blev vi informerade om att de så kallade ”pappagrupper” som vi trodde existera genom barnavårdscentralerna i de flesta fall och av ekonomiska skäl var ett minne blott. Även ”mammagrupperna” var drabbade av det ekonomiska läget och föräldrar är därför ofta hänvisade till att själva försöka behålla kontakten med andra föräldrar efter förlossningen.

Att normer kan påverka hur man som pappa reflekterar inför sin betydelse som förälder och den egna föräldraledigheten, ger följande citat exempel på:

K12: ”Från början tänkte jag att det var självklart att jag skulle vara hemma med mitt barn, ungefär på samma sätt som det är självklart att män är med på BB. Dock började jag tvivla när det blev dags: ”Är det verkligen naturligt att ett litet barn ska skiljas från sin mor?” Efter lite eftertanke kom jag fram till att ett barn inte borde skiljas från någon av föräldrarna under längre tider, [...]”

SAMMANFATTNING OCH DISKUSSION

Främsta motiv för föräldraledigheten är att tidigt grundlägga en känslomässigt nära relation med barnet. Valet att vara föräldraledig har i huvudsak uttryckts vara männens eget. Tiden med barnet har positivt påverkat pappornas personliga utveckling. De upplever sig ha blivit lugnare, tryggare, mer harmoniska och med stärkt självkänsla. Avseende relationen till barnet, ger samtliga uttryck för att föräldraledigheten inneburit en mycket positiv utveckling av relationen till barnet, där närhet och trygghet betonas.

En förändrad relation till partnern framgår hos flera av fäderna ha blivit en konsekvens av föräldraledigheten, utan att det från början varit avsikten. Det man talar om är ökad förståelse och uppskattning för varandra, förbättrad kommunikation, jämnare fördelning av hushållsarbete och ansvar samt ett mer balanserat förhållande. Föräldraidentifikationen kan, oavsett förebilden är negativ eller positiv, tjänstgöra som mall för ett eget positivt föräldrabeteende.

Sammanfattningsvis kan sägas att en stark familjeorientering är märkbar hos de tolv papporna och det aktiva faderskapet upplevs som en integrerad del i synen på den egna manligheten. Det finns en strävan efter livstillfredsställelse snarare än arbetstillfredsställelse.

Självrapporten och vår metod har, enligt vår mening, fungerat väl för att uppnå vårt syfte att undersöka pappornas subjektiva motiv och upplevelser av föräldraledigheten.

Ett kvartssekel efter pappaledighetens tillkomst tar papporna fortfarande bara ut 15 procent av föräldradagarna. Det förs en socialpolitisk debatt om vilka åtgärder som kan påskynda utvecklingen mot ett mer jämställt föräldraskap. Höjt tak för ersättningen i föräldraförsäkringen har föreslagits som ett steg i sådan riktning. Vidare måste man beakta Bekkengens resonemang att argumentet ekonomi, mot en jämnare fördelning av föräldraledighet, pågår att män tjänar mer, sannolikt fortlever så länge kvinnor och män inte lever under samma betingelser gällande lönenivå.

Gällande vidare forskning anser vi att det vore av intresse att undersöka undersökningsområdet utifrån ett större urval, där det bättre går att studera inverkan av faktorer som till exempel inkomst- och utbildningsnivå. Detta särskilt med tanke på att resultatet i förevarande studie kan ha påverkats av att tre fjärdedelar av informanterna har utbildning på högskolenivå.

Även partners yttrande i frågor gällande relationens utveckling, förändring i fråga om jämlikheten i förhållandet kunde beaktas. Vidare kan föräldraledighetens inverkan på familjen inbördes relationer undersökas i ett mer långsiktigt perspektiv.

Analys av metoden

Självrapporten utformades utan polariserade svarsalternativ för att undvika dikotomier som inte berättar något om sammanhanget. Anledningen var att vår förförståelse inte är sådan att vi på förhand skulle ha kunnat täcka upp alla svarsmöjligheter. En explorativ studie som denna kräver öppenhet inför informanternas svar, oavsett hur de är formulerade.

Vår förhoppning var att nedtecknade självrapporter skulle ge oss ett mer reflekterat och genomtänkt underlag än användandet av intervjuer, då papporna under intervjutillfället skulle kunna bli distraherade och avbrutna med sina små barn närvarande. Några av frågorna är av sådan karaktär att man kan behöva tid att fundera över svaren, och vi förutsatte inte att informanten själv, på förhand, har en statisk och färdig bild av sin egen situation. Den som skriver kan lättare gå tillbaka till sin text och se vad han nyss tänkt, och pendla mellan det skrivna och tänkta utan att tappa bort delar av berättelsen. Att skriva ner sin upplevelse hoppades vi skulle stödja processen att formulera sin upplevelse och strukturera en mening, i själva skrivakten. Att frågorna verkligen upplevdes vara av reflekterande karaktär och att metodvalet och självrapporten fungerade väl anser vi styrkt av det faktum att det i några fall tydligt syns hur svaren växt fram i takt med reflektion. I synnerhet gällde detta när vi frågade om huruvida föräldraledigheten påverkat nära relationer och pappan som person. Svaren är mer sällan som helhet formulerade som tvärsäkra polariseringar i en eller annan riktning. I något fall syns tydligt hur informanten återgått till frågorna och fortsatt skrivandet därför att nedre delen av de reflekterande frågorna är besvarad med annan färg på pennans bläck. I två fall har informanterna valt att bifoga datorutskrift av sina svar, vilket vi i följebrevet till självrapporten informerade om som ett sätt att svara.

En tillkommen aspekt av vår undersökning är frågan om mäns ”dåliga” svarsbenägenhet. Vi menar att en sådan attityd inte får avskräcka. Männens svarsbenägenhet utgör en viktig del av resultatet som helhet, men endast genom att våga riskera nollresultat kan man få tillgång till information om sådant man varken själv eller teoribildande forskare erfarit.

Användandet av så kallade självrapporter har, enligt vår mening, medfört ytterligare fördelar jämfört med intervjun. Om könstillhörighetens betydelse i intervjusituationen har, bland flera,

Heléne Thomsson skrivit. Hon menar att man använder könstillhörighet som ett av de mer accepterade sätten att kategorisera och döma varandra efter de principer man är bekant med. Detta gäller naturligtvis både ur den intervjuande och den intervjuades synvinkel. Hon menar vidare att just benägenheten att betrakta könsuppdelning som både given och sann gör det till en viktig faktor att förhålla sig till (Thomsson 2002). Vi påstår inte att risken för könsbundna antaganden elimineras bara genom att undvika det personliga mötet, men sannolikt mildrades de ändå genom förfarandet med självrapporter som delades ut av kontaktperson. Naturligtvis inser vi att även kontaktpersonernas relation med de föräldralediga papporna är av avgörande betydelse för först och främst viljan att överhuvudtaget ingå som informant, men kanske också för hur papporna valde att utforma sina svar. Förfarandet med kontaktpersoner och överlämnandet av information och självrapport kan också ses som en brist på kontroll för vår del som undersökningsledare, vilken kan hota undersökningens reliabilitet och replikerbarhet.

En brist med användandet av självrapporter är att vi saknat möjligheten att ställa följdfrågor. Självrapporterna, med sin avsaknad av följdfrågor, ger samtidigt informanterna möjlighet att slippa känna kravet att släppa ifrån sig känsliga ”bekännelser”. Vi anser oss därmed ha värnat integriteten och ökat möjligheten till informanternas egen kontroll över situationen genom att använda självrapporter.

Det som kan sägas ha varit mindre bra med vår metod och val av instrument är att tillvägagångssättet lämpar sig sämre i en situation med stark tidspress, vilket gäller för en kandidatuppsats som denna. Uppsatsen färdigställs dessutom vid ett årsskifte, vilket gör det svårt att inhämta uppgifter om externt bortfall mm. Tidpunkten försvårar också för eventuell komplettering som att t ex göra någon intervju eller söka efter ytterligare informanter. Det faktum att kontaktpersonerna inte träffar de föräldralediga papporna så ofta gör att de egentligen borde ha haft längre tid för överlämnandet av självrapporter. Tidspresen har gjort att vissa kontaktpersoner som velat medverka ändå tvingats tacka nej.

SLUTORD

Frågan om fördelningen av föräldraledighet anser Plantin vara endast en komponent bland andra för att få till stånd en ökad jämställdhet mellan könen. För en mer omfattande förändring krävs att samhällets könssegregerande strukturer mer genomgripande reformeras (Plantin, 2001).

Slutligen, i fråga om hur man värderar olika typer av faderskap, vill vi instämma med Carl Martin Allwood som bidrar till diskussionen om bästa tänkbara pappa på följande sätt;

”Frågan om det finns något bästa sätt att vara pappa, och vilket detta i så fall är, får nog fortfarande anses vara obesvarad. Förutom att ett kärleksfullt bemötande av barnet kan vara ett universalrecept måste frågan kanske besvaras på nytt utifrån varje enskild man och de villkor han lever under.”

(Allwood, 2000, s 151).

Lund, 1 januari, 2004

Petra Fallman & Lotta Christofferson

LITTERATURFÖRTECKNING

- Allwood, Carl Martin (2000). Pappor i andra kulturer. I Hwang, Philip (red.), *FADERSKAP i tid och rum*. (s 119 – 154). Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur.
- Bekkengen, Lisbeth (2002). Föräldralediga män och barnorienterad maskulinitet. I Johansson, Thomas & Kuosmanen, Jari (red). (2003). *Manlighetens många ansikten – fäder, feminister, frisörer och andra män*. s 181-202. Malmö: Författarna och Liber AB.
- Bengtsson, Margot. (2001). *Tid, rum, kön och identitet*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlberg, Gunnar (1994) *Dynamisk utvecklingspsykologi*. Stockholm: Bokförlaget Natur & Kultur.
- Gunnarsson, Lars (2000). Pappors sociala nätverk. I Hwang, Philip (red.), *FADERSKAP i tid och rum*. (s 67-118). Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur.
- Hagström, Charlotte (1999). *Man blir pappa. Föräldraskap och maskulinitet i förändring*. Lund: Nordic Academic press och författaren.
- Holmes, Jeremy (1993) *John Bowlby & Attachment Theory*. London: Routledge.
- Holter, Øystein Gullvåg & Aarseth, Helene. (1993). *Mäns livssammanhang*. Stockholm: Bonnier Utbildning AB och Ad Notam Gyldendal A/S.
- Klinth, Roger (2002). *Göra pappa med barn. Den svenska pappapolitiken 1960-1995. (Akademisk avhandling)*. Umeå: Roger Klinth och Boréa Bokförlag.
- Kyle, Gunhild (2000). Från patriark till pappa. I Hwang, Philip (red.), *FADERSKAP i tid och rum*. (s 155-191). Stockholm: Författarna och Bokförlaget Natur och Kultur.
- Løkke, Per Are. (2000). *Farsrevolusjonen. Fedre og maskulinitet i en ny tid*. Oslo: Pax Forlag A/S.
- Mead, George Herbert (1934-1969). *Mind, Self and Society*. Chicago: University of Chicago Press.
- Nordh, Sture (2003). Unga män vill ta halva barnledigheten. *DN Debatt*, 2003-03-05.
- Oláh, Livia & Nordh, Sture (2002). Pappaledighet minskar skilsmässorna. *DN Debatt*, 2002-06-26.
- Plantin, Lars. (2001). *Mäns föräldraskap. Om mäns upplevelser och erfarenhet av faderskapet. (Akademisk avhandling)*. Göteborg: Göteborgs Universitet Institutionen för socialt arbete.

Pruett, Kyle D. & Litzenberger, Brian (1992) *Latency development in children of Primary nurturing fathers*. PSC 40:435-456.

RFV (2003) Föräldrar nöjda med att dela olika på föräldrapenningen. *RFV Pressinformation*. 46/03.

SCB, Statistiska Centralbyrån, Statistics Sweden. (2002-07). *På tal om KVINNOR och MÄN. Lathund om jämställdhet 2002*. Örebro: SCB-Tryck.

SOU (1998) Ty makten är din... Myten om det rationella arbetslivet och det jämställda Sverige. Slutbetänkande från kvinnomaktutredningen, 1998:6. Stockholm: Fritzes Förlag.

Thomsson, Heléne (2002). *Reflexiva intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Widerberg, Karin. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

2003-11-21

Undersökningen "*Mäns intention bakom och upplevelse av föräldraledighet*" genomförs vid Institutionen för psykologi vid Lunds Universitet. Materialet ska ingå i en kandidatuppsats som ska presenteras av undertecknade i början av januari 2004.

Bakgrunden till studien är dels en relativt nyligen genomförd undersökning i Sverige som visar att yngre män tar ut föräldraledighet i större utsträckning än äldre fäder, dels teorier inom mansforskning och genuspsykologi kring föräldraskap, könsroller, familj och samhälle. I undersökningen fokuseras de psykologiska aspekterna av mäns motiv bakom föräldraledighet liksom deras egna upplevelse av hur ledigheten tillsammans med barnet påverkar den egna utvecklingen liksom relationen till barnet och partnern.

Hur går undersökningen till?

Kontaktförmedlingen av deltagare till studien sker via barnavårdscentraler och öppna förskolor i Sydvästra Skåne. Deltagarna beskriver sina upplevelser i skriftliga självrapporter som sedan ligger till grund för en kvalitativ tolkning och analys mot bakgrund av teorier. Självrapporteringen sker under garanterad anonymitet. Samtliga uppgifter behandlas konfidentiellt vilket innebär att bearbetningen sker på ett sådant sätt att enskilda personer inte kan identifieras.

Resultatet färdigställs i form av ett uppsatsarbete. Undersökningen kommer att finnas tillgänglig i januari 2004 som C-uppsats via Social- och beteendevetenskapliga bibliotekets hemsida <http://www.socbetbib.lu.se>. Du som deltagit i studien kan få rapporten hemskickad kostnadsfritt (se information om detta i informationen till deltagare). Observera att självrapporterna måste vara returnerade senast 2003-12-19 för att hinna bearbetas.

Frågor om studien besvaras av Petra Fallman, t 040 42 45 77 el 070 58 75 214.

Lotta Christofferson och Petra Fallman

Studerande i beteendevetenskap vid Lunds Universitet.
Institutionen för psykologi, fristående kurser.

Information till dig som deltar i studien

”Mäns intention bakom och upplevelse av föräldraledighet”

Frågorna du ska besvara finns i häftet ”Självrapport”. Första sidan innehåller kortare bakgrundsfrågor, varefter fyra st mer omfattande frågor följer som du bör ta dig tid att läsa genom och fundera över.

Du kan besvara frågorna skriftligt eller bifoga egna datorutskrifter. Om du behöver mer än det givna utrymmet att svara på, kan du använda baksidan eller lägga till egna sidor. Ju mer du beskriver och berättar för oss, desto bättre underlag ger du oss för att öka vår kunskap och förståelse om män och föräldraskap i vår tid.

Om du har frågor, kan du ta direkt kontakt med Petra Fallman, t **040 42 45 77** alt **070 58 75 214**, eller via mejl **petra.fallman@sydpost.nu**.

När du besvarat samtliga frågor i ”Självrapport”, lägg häftet i det bifogade frankerade svarskuvertet. Ditt svar måste vara oss tillhanda senast 2003-12-19, men hjälp oss gärna med bearbetningen genom att skicka ditt svar till oss så snart som möjligt.

Om du önskar få den färdiga rapporten hemskickad kostnadsfritt, bifoga talongen nedan med namn och adress i kuvertet, eller hör av dig via telefon eller mejl.

Vi tackar på förhand för din medverkan!

Petra Fallman och Lotta Christofferson

.....

Jag önskar hemsänt studien **”Mäns intention bakom och upplevelse av föräldraledighet”**

Namn: _____

Adress: _____

Postnr och Ort: _____

Självrapport

Anm. I självrapporten har informanterna haft ett svarsutrymme motsvarande en till ett par rader per kortfråga (1-8) respektive en A4-sida per huvudfråga (9-12). Dessa har av utrymmesskäl tagits bort i denna bilaga.

1. Din egen respektive barnets ålder:
2. Din utbildningsnivå, yrkesinriktning:
3. Din huvudsakliga sysselsättning (t ex yrkesarbetande, studerande, arbetslös, sjukskriven):
4. Hur länge har du hittills varit föräldraledig med nuvarande barn?
5. Hur länge avser du att vara föräldraledig?
6. Avser du att kombinera föräldraledigheten med yrkesarbete el studier?
7. Har du flera barn?
8. Om du har flera barn, har du varit föräldraledig med dem?
9. Vad har motiverat beslutet om din föräldraledighet? Beskriv såväl praktiska som känslomässiga aspekter.
10. Har du någon förebild för ditt föräldraskap? Förebilden kan vara såväl positiv som negativ.
11. Hur tror du att relationen till dina egna föräldrar påverkat ditt föräldraskap?
12. Beskriv dina känslor och upplevelser i samband med föräldraledigheten.
Anser du att din föräldraledighet har
...förändrat din relation till barnet?
...förändrat din relation till din partner?
...påverkat dig som person?

Vågrät sammanställning

*I vänstra kolumnen anges informanterna (A-J) samt frågans ordningsnummer (1-12).
I högra kolumnen anges informantens svar.*

1. Din egen respektive barnets ålder:	
A1:	”29 år, 18 mån.”
B1:	”Jag är 30 år, min son är 15 månader.”
C1:	”36 (-67:a), 16 månader.”
D1:	”Min ålder: 34 barnets ålder 18 månader.”
E1:	”33 resp.2.”
F1:	”43 resp. 11 månader.”
G1:	”35 år, 1,5 år.”
H1:	”34 år född 2002-12-19.”
I1:	”34 resp. 1,5 år.”
J1:	”33 år, 18 månader.”
K1:	”28 år, 1 år 3 månader.”
L1:	28 år, 18 mån.”
2. Din utbildningsnivå, yrkesinriktning:	
A2:	”Högskola, lärare (4-9).”
B2:	”Fil.kand. Systemvetare.”
C2:	”Försäljning, gymnasium samt enstaka kurser på högskolenivå.”
D2:	”3-årig humanistisk linje, rysk litteraturvetenskap och Drama/Teater/Film vid Lunds universitet, ABF:s förberedande konstskola i Malmö.”
E2:	”Ekonom, gymnasium + fristående kurser.”
F2:	”Ekonomisk, gymnasium.”
G2:	”Högskoleutbildning. Lärare 1-7.”
H2:	”Tekniskt 4 årigt gymnasium El Tele.”
I2:	”fil mag. Datalogi, mjukvaruutvecklare.”
J2:	”Gymnasieingenjör, Elkraft.”
K2:	”Magisterexamen, Naturvetenskaplig forskning.”
L2:	”Doktorand i [...]”

3. Din huvudsakliga sysselsättning (t ex yrkesarbetande, studerande, arbetslös, sjukskriven):	
A3	”Yrkesarbetande.”
B3	”Jag är datakonsult när jag inte är pappaledig.”
C3	”Yrkesarbetande.”
D3	”Frilansande illustratör och författare.”
E3	”Ekonom.”
F3	”Yrkesarbetande.”
G3	”Yrkesarbetande.”
H3	”Yrkesarbetande Datatekniker Drift Underhåll Helpdesk.”
I3	”Arbetar.”
J3	”Yrkesarbetande.”
K3	”Doktorand.”
L3	”Doktorerar.”
4. Hur länge har du hittills varit föräldraledig med nuvarande barn?	
A4	”4 månader.”
B4	”6 månader.”
C4	”2 månader av 4.”
D4	”3 månader”
E4	”7 ½ månad.”
F4	”4 månader.”
G4	”5 månader.”
H4	”3 månader.”
I4	”ca 5 mån, 3 dagar/vecka.”
J4	”3 månader.”
K4	”5 ½ månad.”
L4	”4 månader.”
5. Hur länge avser du att vara föräldraledig?	
A5	”12 månader.”
B5	”En månad till.”
C5	”Fyra månader.”
D5	”Hade tänkt börja arbeta efter 4 månader men får förmodligen ingen dagisplats.”
E5	Tecken som hänvisar till föregående svar ”7 ½ månad” (egen anm.)
F5	”9 ½ månad.”
G5	”12 månader.”
H5	”Ytterligare 4 månader under 2004, därefter har vi gemensamt ca 150 dagar kvar som vi i nuläget har för avsikt att dela under 2005 till 2009.”
I5	”3 dagar/vecka tom april (from augusti i år).”
J5	”3 månader, resterande dagar kommer jag att ta vid lov, och under sommaren.”
K5	”På heltid fram till årsskiftet (6 mån).”
L5	”Ungefär 6 månader.”

6. Avser du att kombinera föräldraledigheten med yrkesarbete el studier?
A6: ”Ja (arbetar en dag i veckan).”
B6: ”Nix.”
C6: ”Har läst en 5 p kurs.”
D6: ”Jag gör en del frilansuppdrag medan jag är föräldraledig.”
E6: ”Nej.”
F6: ”Ja.” Saknas info om i vilken utsträckning (egen anm.)
G6: ”Nej.”
H6: ”Ja.”
I6: ”Ja.” Se fråga 4+5 (egen anm.)
J6: ”Nej.”
K6: ”Ja, ytterligare 6 mån med 75% arbete.”
L6: ”Nej.”
7. Har du flera barn?
A7: ”Nej.”
B7: ”Nej.”
C7: ”Nej.”
D7: ”Nej.”
E7: ”Nej.”
F7: ”Nej.”
G7: ”Jag har två barn. Tvillingar.”
H7: ”Nej.”
I7: ”Nej.”
J7: ”Nej.”
K7: ”Nej.”
L7: ”Nej.”
8. Om du har flera barn, har du varit föräldraledig med dem?
Pga avsaknaden av äldre barn hos samtliga informanter, har frågan ej besvarats (egen anm.)
9. Vad har motiverat beslutet om din föräldraledighet? Beskriv såväl praktiska som känslomässiga aspekter.
A9: ”Jag och min sambo har lika hög inkomst, vilket gör att vi inte förlorar pengar på att jag är hemma. Har hela tiden haft inställningen att jag vill vara hemma så lång tid som möjligt med mina barn.”
B9: ”Jag har alltid velat umgås med mina kommande barn så mycket som möjligt. samtidigt har jag inget behov av att jobba hela tiden. Jag försöker hålla de fasta kostnaderna nere för att inte vara beroende av att jobba heltid, det gör att den ekonomiska biten aldrig har varit avgörande för mitt val trots att jag tjänar mycket mer än min fru.”

C9:	” Glädjen och möjligheten att få lära känna och följa mitt barns, [...], utveckling och utvecklas tillsammans med honom. Denna perioden stärker bådars identitet och självkänsla och lägger säkert grund till en fin relation. [...] känsla för sin pappa har redan efter 2 månader, säkerligen i kombination med att hans utvecklingsfaser har ökat hans medvetenhet, ökat markant. Jag upplever att [...] (mamman) och jag är mer lika i ”priority”. Dock, när det verkligen gäller så är det ju mamman som står för tröst och trygghet. Jag bestämde mig tidigt för att vara en så bra pappa som möjligt, vad nu det innebär med tid, ansvar och engagemang.”
D9:	”Min fru (barnets mor) fick ett jobb och vi beslutade att vi ville att barnet skulle vara hemma tills han är ett och ett halvt år gammal.”
E9:	”- Lära känna min son och han mig. – Roligt att göra något helt annorlunda. Har jobbat i många år och det blev ett trevligt brejk. Det var jättekul att t ex gå på öppen verksamhet, sångstunder och allmänt kunna planera sin dag och umgås med sin son. – Tycker det är självklart att man delar på ledigheten. Tycker att det är ofattbart att så många pappor väljer bort en av de bästa perioderna i livet!”
F9:	”Jag känner att jag som pappa bör vara med under barnets grundläggande bas. Att delta i dess omedelbara närhet och att se och efterleva barnets utveckling. Jag har förvärvsarbetat i 25 år och kände att vid barnets födelse att det var hög tid att göra något helt annat. Blev dessutom uppmuntrad av arbetsgivaren att ta föräldraledighet vilket inte försvårade mitt beslut.”
G9:	”Jag anser att både mamman och pappan ska vara föräldralediga. Jag ville vara hemma med mina barn för att få en bättre relation med dem. Hade jag inte varit ledig tror jag att jag hade varit förälder nummer 2. Jag har arbetat som lärare i 7 år och kände att det kunde vara skönt att under ett år göra något annat. Min förhoppning är att arbetet blir roligare när jag kommer tillbaka. Min fru och jag kom redan innan vi blev föräldrar överens om att dela på föräldraledigheten. Eftersom vi fick tvillingar fick vi lite extra dagar. När de sedan föddes på sommaren och vi båda två är lärare, bestämde vi att ta vars ett år.”
H9:	Personen har valt att bifoga datautskrift (egen anm.)” Jag och min partner ser det som viktigt att barnet har en nära relation både till mamma och pappa och vi anser att det kan man bara få (i alla fall när barnet är litet) genom att spendera mycket tid tillsammans. Vi ser också fördelar med att båda har varit med under den jobbiga första tiden för att kunna förstå hur man påverkas av denna tid. Vi tycker också att genom att dela på tiden med barnet och ”markjtjänsten” får vi mer tid över till oss själva både var och en för sig och tiden tillsammans. Eftersom detta är vårt första barn så säger ju alla att denna tiden kommer aldrig igen, skulle vi skaffa ett barn till så kommer detta inte att vara detsamma (man har en annan vana mm) och vi vill båda vara med och se utvecklingen hos den lille. Vi trivs dessutom väldigt bra på våra respektive arbetsplatser och vill på detta delade sätt inte komma för långt ifrån arbetet, vi växlar ledigheten var 3:e månad (efter barnet var 8 månader, det finns ju lite biologiska hinder under den första tiden om man vill amma). Den största nackdelen är att ekonomin drabbas väldigt hårt, jag tjänar mer och har inga avtal för att täcka upp mer av lönen medan min fru har denna typ av avtal som ger henne 90 % av lönen. Vi tycker att det ekonomiska har stor betydelse men att det definitivt har varit värt detta.”
I9:	”Att vara med om barnets utveckling, både för min och barnets skull.”
J9:	”Jag ville lära känna ”Lillen” bättre.”

K9:	<p>”Till de praktiska skälen hör att min fru behövde komma tillbaka till arbetet och att det (åtminstone formellt sett) är lätt för mig som doktorand att själv disponera min arbetstid. Dessutom fanns det bättre möjlighet att jobba på hus och tomt* om man var hemma om dagarna. Bland de känslomässiga aspekterna är naturligtvis att jag ville umgås med mitt barn viktigast. Men därtill kommer att jag trivs väldigt bra med att jobba med hus och hem* och att jag trivdes mindre bra på jobbet och i stan. Dessutom ville min fru komma tillbaka till sitt jobb, som hon trivs med, även om hon vill vara hemma hos sitt barn också. I övrigt anser jag, som förvisso är för ett könsneutralt och jämlikt** samhälle (jag förespråkar könsroller), att även män har rätt till hushållsarbete och barn. Jag tycker att det är bättre, roligare och viktigare om man kan ta hand om sitt hem och sin familj än om man tvingas arbeta hela tiden.</p> <p>*Vi flyttade ut i ett hus på landet strax före att grabben föddes.</p> <p>** Men dock jämställt.”</p>
L9:	<p>”För mig har det känts självklart att vara pappaledig. Jag har alltid gillat barn och jag förstår inte varför man som man inte ska ta del i allt som har med ens barn att göra. Givetvis blir det en speciell period när man tidigt i barnets liv ensam tar hand om allt med barnet. Detta kan tänkas lägga grunden till en speciell relation med barnet som jag i så fall absolut inte vill gå miste om. I mitt fall finns det i stort sett bara känslomässiga skäl och inga direkta praktiska anledningar. Jag är doktorand och på min arbetsplats finns ingen tradition av pappaledighet. Dessutom så får vi i familjen lite mindre pengar när jag är ledig. Dock så känns föräldraledighet helt enkelt som en del av barnets uppväxt och uppfostran och då känns det för mig som pappa självklart att delta i detta.”</p>
<p>Fråga 10. Har du någon förebild för ditt föräldraskap? Förebilden kan vara såväl positiv som negativ.</p>	
A10:	<p>”Mina egna föräldrar är positiva förebilder i de flesta avseenden.”</p>
B10:	<p>”Mina föräldrar som alltid har behandlat mig med respekt sedan jag föddes och aldrig behandlat mig som dum eller mindre vetande bara för att jag var ett barn.”</p>
C10:	<p>”Negativt. Är uppväxt i missbrukarhem där den egna personen var det primära och omgivningen kom ständigt i andra hand. Detta har i och för sig fört något positivt med sig genom att mitt ansvar för min familj verkligen tas på allvar. Under min uppväxt hr det visat sig hur viktig pappan är för framförallt sonen, så jag tar min papparoll på största allvar. Viktigt i sammanhanget är dock att ej överdriva sitt beteende (oklart vilket ordet är, egen anm.)</p>
D10:	<p>”Det skulle naturligtvis vara mina egna föräldrar. Men jag har förstås ingen aning om hur de hanterade situationen när jag var riktigt liten. Det känns som att min fru och jag kommer fram till hur vi ska göra gemensamt.”</p>
E10:	<p>”Mina föräldrar, men jag har försökt ta fram vad de gjorde som var bra/dåligt och försöka själv göra det som var bra. Har alltid själv t ex fått mycket egen frihet, fått ta egna ansvar. De har ställt upp i alla väder (ibland lite för mycket...) man måste lära sig att själv klara ut problem och inte alltid springa till sina föräldrar. Mycket kärlek är viktigt samt att ställa rimliga krav. Jag tycker heller inte att man hela tiden ska ”hacka” på sina barn om de t ex ställer till med lite oreda. När man höjer rösten ska det finnas en ordentlig anledning till det så att det tas på allvar av barnet.”</p>
F10:	<p>”Är barn nr 6 i familjeskaran och har sett mina syskon gå igenom samma sak. Har lärt mig en del genom att passa deras barn. Någon förebild kan jag inte påstå mig ha.”</p>
G10:	<p>”Jag känner inte så många pappor so delar jämlikt på föräldraledigheten med sin partner. Däremot finns det många som inte tar ut så mycket pappaledighet av ekonomiska skäl. Det har jag väldigt svårt att förstå. Det finns inga ekonomiska fördelar som kan mäta sig med den kontakten man får med sina barn när man är hemma och är pappaledig.”</p>

H10:	”Jag har inga förebilder utan vi har gemensamt utgått ifrån hur vi vill att det ska fungera i vår familj och jag upplever att vi är mycket överens. Generellt kan man säga att nu i efterhand så har man hört många negativa (som jag uppfattar det) uttalande från mammor t ex på öppna förskola eller i mammagruppen om att deras män inte tagit ut någon längre sammanhängande ledighet, men detta har inte påverkat mitt (vårt val) utan snarare bekräftat vår uppfattning. Det verkar finnas en utbredd villfarelse bland män att man är ledig (föräldraledig) och har mycket tid över.
I10:	”Vet inte. Nej, inte direkt.”
J10:	”Nej.”
K10:	”För mig finns det två typer av förebilder, - personer och ”förfäder”. Personerna är framförallt mina och mina kompisars föräldrar. Jag hade (har) en ganska bra kontakt med flera av mina kompisars föräldrar (och ”plastföräldrar”) och märkte att alla var mycket olika. Nu försöker jag ”plocka russin ur kakan” med en del saker och hitta ”gyllene medelvägar” med andra. Jag har inte stött på någon förälder som är ”bäst” utan alla har sina bra och dåliga sidor. Med ”förfäder” menar jag att jag delvis utgår från ”hur det var förr” i mitt föräldraskap (och liv i allmänhet). Med ”förr” menar jag hela vägen tillbaka till stenåldern. Det handlar om att de basala principerna för överlevnad, kunskap, lek och faror mycket väl kan vara desamma nu som då, vilket starkt färgar min papparoll. Enkelt sett: Om det finns företeelser som barn har upplevt i alla tider (utom möjligen de senaste hundra åren) så ser jag det som fullständigt naturligt att mina barn också får uppleva det (även om andras inte får det). Det här blandar jag självklart med helt moderna upplevelser.” (Följande är skrivet med annan penna vilket kan tyda på att det tillkommit senare, egen anm.) ”Mitt barn ser det som lika naturligt att styra TV:n med fjärrkontroll som att laga mat över öppen eld i skogen.”
L10:	”Givetvis så är jag påverkad av mina föräldrar, vars relation till oss barn har varit bra. Dock så har min pappa aldrig varit ledig utan tvärtom ganska mycket borta med jobb, fotboll etc. Min morfar har jag alltid haft en väldigt bra kontakt med och hans relation till mig har också varit en positiv erfarenhet. Jag tror annars att jag själv inspirerats mycket genom böcker, film, TV och andra medier. Negativa förebilder har också förekommit i dessa sammanhang.”
11. Hur tror du att relationen till dina egna föräldrar påverkat ditt föräldraskap?	
A11:	”Den relationen har nog gjort att jag vill tillbringa mycket tid med mitt barn.”
B11:	”Jag gick aldrig på dagis och var med mina föräldrar hela tiden i deras arbete (de var då bönder). Den tiden innan skolan är en enda lång lycklig dimma i mitt minne. Den har betingat mig att vilja leva så fritt som möjligt och göra allt jag gör tillsammans med mina barn i görligaste mån.”
C11:	”se föregående fråga.”
D11:	”Jag tror att det kommer att märkas mer när sonen blir lite äldre. Jag kommer säkert att upprepa både goda och dåliga saker som mina föräldrar gjort, även om jag förstås kommer att vara på min vakt för att inte göra samma eventuella misstag som de.”
E11:	”Positivt. Vi har ett nära förhållande och det vill jag också ha med mina barn. Se föreg. sida.”
F11:	”Inget.”
G11:	”Jag har alltid haft föräldrar som har varit närvarande. Jag gick t ex på samma dagis som min mamma arbetade. Min pappa var aldrig pappaledig, men han har alltid haft tid för mig. Han har i och för sig alltid arbetat full tid, men arbetet har aldrig varit det viktigaste för honom.”
H11:	” Jag tror inte detta har påverkat alls. Jag och min fru har alltid delat mycket på arbetet i hemmet och vi ser föräldraskapet som en del i detta. Mina föräldrar delade inte alls på detta.”

I11:	”Man vill göra saker lite annorlunda för att fylla i luckor i ens egen uppfostran. Dvs. försöka göra saker som man tror att man själv skulle velat ha det under uppväxten. T ex vara ungefär lika mycket tillsammans med båda föräldrarna.
J11:	”Vet ej.”
K11:	”Jag försöker minnas hur jag upplevde det mina föräldrar gjorde, och ändra det som var dåligt men behålla det som var bra. Man får dock inte bara tänka på hur man upplevde händelser just när de inträffade, utan också vad de ledde till senare. Dessutom beror upplevelsena också på hur jag var som person, vilket inte säkert stämmer på mitt barn. Men som helhet utgår jag från hur jag blev uppfostrad, men ändrar det dåliga och förstärker det bra. Jag tycker att jag minns rätt tydligt ända ner i 3-4 års åldern.” (Följande är skrivet med annan penna vilket kan tyda på att det tillkommit senare, egen anm.) ”Jag hade, och har, en god relation med mina föräldrar när det gäller praktiska ting, men sämre när det gäller psykologiska/personliga frågor. Jag hoppas kunna vara bra på båda med mina barn. Det är ett skäl till att vara pappaledig.
L11:	”Svår fråga eftersom det inte finns något att jämföra med. Dock så tror jag att jag är starkt påverkad. Mina föräldrar har alltid visat väldigt mycket kärlek och ett stort intresse för oss barn och detta är även grunden till mina beslut om föräldraledighet. Mycket av det som fungerade/fungerar i min relation till mina föräldrar vill man ju också få in i sitt eget föräldraskap. Jag har lite lättare att prata med min mamma, speciellt om svåra saker, och detta kan kanske vara en följd av att man spenderat mer tid och därmed pratat mer med henne. Detta vill jag absolut inte upprepa och känner därför starkt för att vara delaktig från början.”
<p>12. Beskriv dina känslor och upplevelser i samband med föräldraledigheten.</p> <p>Anser du att din föräldraledighet har</p> <p>...förändrat din relation till barnet?</p> <p>...förändrat din relation till din partner?</p> <p>...påverkat dig som person?</p>	
A12:	”–Jag tror det har betytt mycket för relationen till barnet. Barnet tyr sig lika mycket till både mig och sin mamma. Barnet behöver inte den ena föräldern mer än den andre i någon situation. Känns underbart. – Har inte påverkat relationen till min partner så mycket. Möjligtvis kan vi avlasta varandra lite lättare. –Tror jag blivit bättre på att ta ansvar både för hemmet och för barnet, vilket kanske förbättrat relationen till min partner också.”
B12:	”Redan innan jag var ledig på heltid var jag ledig en dag i veckan och gjorde allt som min fru gjorde, jag tycker därför inte att min relation har förändrats till min son förutom att han har ändrats och har annorlunda relationer rent generellt jämfört med för ett halvår sedan. Jag tror inte att min relation till min fru påverkats så mycket av mig varande föräldraledig som av oss ha fått en son. Föräldraledigheten är inte alls den stund av tillfälle till självreflektion som jag först hade trott. Antingen är man för trött att tänka eller så hinner man inte. Följaktligen har jag svårt att se om jag som person har förändrats under ledigheten. Jag kan dock säga att jag verkligen tycker om det här livet, allting är väldigt basalt, starka känslor och behov. Jag saknar inte alls jobbet och hoppas att jag aldrig mer kommer behöva jobba mer än 75% för att ha mer tid över för mina barn och vänner.”
C12:	(3) Personen har svarat i numrerade delfrågor (egen anm.) ”1. Ja verkligen. Erik och jag har verkligen fått en närhet och trygghet till varandra. 2. Lite obalans pga. att min fru ofta efter arbetet är trött och sliten, mycket mer än jag var. Vilket medför att jag inte riktigt fått den avlastning som jag tycker hon fick av mig. Min fru saknar nog också ledigheten tillsammans med vår son ibland, så ett uns av avund finns nog.” 3. Efter första inledande 5-6 veckorna, där jag mest stressade runt, har jag anpassat mig efter min sons tempo, vilket trots allt är det primära. Jag tar det med andra ord lite lugnare nu. Är stärkt i min papparoll, vet vad som krävs och vet att jag klarar av det. Viktigt att få känna att man kan göra på mer än ”mammans” sätt.”

D12:	”Min relation till barnet har helt klart fördjupats även om den var bra redan innan (eftersom jag frilansar hade jag tid att vara hemma mycket. Jag tror också att det har varit bra för mitt och min frus förhållande att jag numera vet hur det är att vara ensam med barnet längre tid. Vi förstår varandra bättre. Jag har blivit mer intresserad av att vara hemma med sonen och ser inte längre en ofrivillig förlängning av föräldraledigheten som något särskilt negativt.”
E12:	Personen har svarat i nummerade delfrågor (egen anm.) ” 1. Ja jag tror att jag har ett närmre förhållande till mitt barn. Män och kvinnor uppför sig nog ganska olika mot barnet rent allmänt så jag tror det är viktigt att barnet får chansen att lära känna båda föräldrarna. 2. Framförallt tycker min fru att hon kan diskutera saker (om barnet) med mig lättare än vad många andra kvinnor kan. Jag har ju samma erfarenhet som hon med att gå hemma och vet hur frustrerad man kan bli i vissa situationer, och t ex att man inte hinner med någonting fast man varit hemma hela dagen. 3. Ja, jag tror att jag har blivit lugnare och har fått ett bättre perspektiv på vad som är viktigt här i livet. Tid för familjen och att umgås!
F12:	”Jag tror att jag ”får tillbaka” en del av det jag givit till barnet vid en senare tidpunkt. Tyvärr har relationen till min partner förändrats. Det finns inte mycket tid för över för oss vilket fått en del negativa ting att komplicera vårt förhållande. Naturligtvis har föräldraledigheten påverkat mig som person. Jag är vanligtvis något av en ensamvarg, men nu är man utan egen förskyllan ännu mer ensam. Det finns positiva saker också. Tålmodet sätts dagligen på prov och detta har nog gjort att jag är generellt mer tålmodig. Jag har också börjat ”få syn på” mer vardagliga saker man inte märkt förut.”
G12:	”Som jag skrev innan tror jag att om jag inte hade varit hemma, hade jag nog varit den ”andra” föräldern. Jag har fått en mer ”vardaglig” relation till mina barn. Eftersom jag är hemma och min fru arbetar är det för tillfället jag som bäst vet vad som ska göras under dagarna. Jag tror också att min relation med min fru blivit mer jämlik, eftersom det är jag som får göra det mesta av de vardagliga sysslorna. Jag tror att jag själv har fått lite annan syn på vad som är viktigt.”
H12:	”Förändrad relation till barnet Jag tror inte min relation till barnet har förändrats speciellt mycket men barnets relation till mig har påverkats mer. Han är stundtals väldigt pappig och det har periodvis inte varit lätt för mamma att mata och trösta. Detta beror nog till största delen på att jag varit hemma under den 3-månadersperiod som barnet mer aktivt tittat på omvärlden och nära personer ..till partnern Detta har nog inte förändrat min relation till partnern, jag tror att vi däremot har kunnat bibehålla den relation vi haft tidigare genom att vi skapat tid för oss och inte bara för barnet. Jag tror att relationen till sin partner förändras mer om mamma tar ut 90% av ledigheten. ..Påverkat mig som person Föräldraledigheten har nog påverkat mig väldigt mycket som person, det kanske inte märks så mycket utåt men tittar man lite objektivt på sig själv så har det påverkat mig. Jag har skaffat mig en annan insikt i föräldraskapet och jag har lite lättare att diskutera med min partner eftersom vi båda tagit del av vardagen. Hade jag inte varit hemma mer än korta perioder (mindre än en månad och kanske medan min partner tagit semester) så hade man inte fått känna på vardagssvängen. Kortare perioder kan man stå ut med mycket eftersom man ser att slutet är nära. När jag varit hemma i ca 3 veckor så börjar man inse vad det innebär att ha en sådan fokusering (koncentration) på barnet som det innebär att vara hemma, samtidigt inser man att sitt eget behov av tid för sig själv, behov att prata med andra vuxna människor och behov av tid för sin relation till partnern. Detta innebär att jag engagerade mig mycket mer i att komma ut och träffa andra (öppen förskola, promenader, mammagrupsfika), att träffa andra har jagupplevt som positivt för både mig och barnet, förutom egna behov så har barnet fått tillfälle att skapa en relation till främmande människor(vuxna och barn) och inte bara till mig.”
I12:	”Bättre och mer naturlig relation till barnet. Delar jobb och ansvar mer med min partner (positivt). På något sätt bättre som person, kanske bara mer mogen.”
J12:	”*1, Vi har kommit närmare varandra, förstår varandra bättre. Det har varit roligt och inget jag ångrar. 2, Nej. 3, Vet ej.”

K12: ”Jag har i princip bara positiva upplevelser av att vara hemma. Det negativa är egentligen bara att jag kommer att få ganska svårt att komma tillbaka in i jobbet. Jag trivs oerhört bra med det jordnära livet som kombinationen barn och att bo på landet innebär.” (Följande är skrivet med annan penna vilket tyder på att det kan ha tillkommit senare, egen anm.) ”Från början tänkte jag att det var självklart att jag skulle vara hemma med mitt barn, ungefär på samma sätt som det är självklart att män är med på BB. Dock började jag tvivla när det blev dags: ”Är det verkligen naturligt att ett litet barn skall skiljas från sin mor?” Efter lite eftertanke kom jag fram till att ett barn inte borde skiljas från någon av föräldrarna under längre tider, - det bästa vore om man inte behövde åka iväg och arbeta så mycket... Jag tycker att jag har precis den relationen till mitt barn som jag vill ha. Vi har i mångt och mycket en kompisrelation, men det är också fantastiskt att få ta hand om någon som behöver en och litar på en. Pappaledigheten har nog inte påverkat min relation till min partner så mycket. Snarare är det så att relationen hade förändrats om jag inte hade varit pappaledig. Då hade jag nog känt ett utanförskap jämte (?svårläsligt) min frus och mitt barns gemenskap. Den stora förändringen sker när man blir pappa, - att vara hemma med sitt barn känns mer som en naturlig följd av detta. Ansvarsmässigt har jag känt mig redo (?svårläsligt) i flera år. Dock är jag lycklig över att få ägna så mycket tid åt att leka. Dessutom känns många typer av hushållsarbete mer meningsfulla nu. Slutsatsen blir att om man inte tillhör dem som tycker att jobb och karriär är det viktigaste som finns, så är det självklart att man vill vara hemma och göra någon verklig nytta.

L12: ”Min föräldraledighet har definitivt förändrat min relation till mitt barn på kort sikt. Hon behandlar numera oss föräldrar jämlikt, dvs. söker tröst och närhet hos båda, båda kan mata, somna, byta osv. På lång sikt kan jag inte uttala mig än men jag är övertygad om att det spelar en positiv roll. Relationen till min partner har också förändrats positivt av min pappaledighet. Det känns som om det blivit mer balans i förhållandet. Jag har under denna tiden tagit hand om barnet och i stort sett allt hemarbete och detta känns som en viktig erfarenhet. Dessutom tror jag att min partner uppskattar att jag vill vara pappaledig och tolkar detta som att jag känner ett stort intresse för familjen och därmed även för henne (detta har jag hört av andra kvinnliga bekanta att de tycker det är viktigt att mannen vill vara hemma). Som person har jag säkert också påverkats positivt av föräldraledigheten. På senare år har jag förändrats mycket av olika skäl (längre sjukskrivning, blivit pappa...) så det är svårt att säga exakt vad som kommit av föräldraledigheten. Dock så känner jag mig mer harmonisk som människa. Man kan ta lite lättare på saker i livet som egentligen inte betyder så mycket och man får nog en sundare relation till sitt arbete, dvs. man kanske upptäcker att familjelivet trots allt är det viktigaste. Dessutom känner jag ett ökat självförtroende. Det är ganska stort att kunna ta hand om ett barn och ett hem själv och detta är nyttigt att få bekräftat.”